UNIVERSITY OF COPENHAGEN

Københavns Universitet

Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift

Guldager, Susanne; Kristoffersen, Palle; Kjøller, Christian Philip

Publication date:
2010

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Guldager, S., Kristoffersen, P., & Kjøller, C. P. (2010). *Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift*. Skov & Landskab, Københavns Universitet. Park- og Landskabsserien Nr. 42/2010

Download date: 07. Oct. 2026

SKOV & LANDSKAB

Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift

PARK- OG LANDSKABSSERIEN 42 / 2010

Standardbeskrivelser med udførelseskrav for kirkegårdenes drift

Af Susanne Guldager, Palle Kristoffersen og Christian Philip Kjøller

DET BIOVIDENSKABELIGE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Rapportens titel
Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift

Forfattere
Susanne Guldager, Palle Kristoffersen og Christian Philip Kjøller

Udgiver
Skov & Landskab

Serietitel, nr.
Park- og Landskabsserien nr. 42-2010

Ansvarshavende redaktør
Niels Elers Koch

Dtp
Inger Grønkjær Ulrich

Bedes citeret
Susanne Guldager, Palle Kristoffersen og Christian Philip Kjøller i samarbejde med Kirkeministeriet og Foreningen af Danske Kirkegårdsledere (2010): Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift. Park- og Landskabsserien nr. 42, Skov & Landskab, Hørsholm, 2010. 76 s. ill.

ISBN
978-87-7903-475-4 (papir)
978-87-7903-474-7 (internet)

ISSN
0907-0338

Tryk
Rosendahls

Oplag
5100 eks.

Pris
150 kr. inkl. moms

Fotos og illustrationer
Susanne Guldager og Christian Philip Kjøller

Gengivelse er tilladt med tydelig kildeangivelse
I salgs- eller reklameøjemed er eftertryk og citering af rapporten samt anvendelse af Skov & Landskabs, Kirkeministeriets og Foreningen af Danske Kirkegårdslederes navne kun tilladt efter skriftlig tilladelse fra hver af parterne.

Rapporten kan downloades på
www.km.dk, www.danskekirkegaarde.dk, www.sl.life.ku.dk

Rapporten kan bestilles på
www.sl.life.ku.dk

eller ved henvendelse til
SL books
Life Sciences
Thorvaldsensvej 40
DK-1871 Frederiksberg C
Tlf. 3535 7622
E-mail slbooks.life@slbooks.dk

NORDISK MILJØMÆRKNING
541 TRYKSAG 457
Rosendahls

climaware®

CO2-NEUTRALISERET TRYKSAG FRA ROSENDAHLS
Klimapåvirkningen ved fremstillingen af denne tryksag er neutraliseret ved at støtte klimaprojekter i udviklingslandene, der resulterer i en tilsvarende CO2-reduktion

Forord

Denne rapport indeholder »Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift«. Rapporten afslutter tredje del af projektet »Driftsstyring på kirkegårde«, som blev igangsat 1. februar 2007. Projektet henvender sig til kirkegårdsforvaltninger, menighedsråd og til de kirkelige myndigheder, der har det overordnede ansvar for kirkegårdenes drift og udvikling.

Kirkeministeriet og Foreningen af Danske Kirkegårdsledere (FDK) står bag projektet og udgør projektets styregruppe. Desuden har der i projektforløbet været afholdt møder med repræsentanter fra de faglige foreninger inden for kirkegårdsområdet.

Det samlede driftsstyringssystem består af: »Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde« og »Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift«. Rapporterne er udarbejdet med henblik på at tydeliggøre driftsopgaven og bidrage til optimering af dens løsning.

Kvalitetsbeskrivelser og håndbog supplerer hinanden. Mens kvalitetsbeskrivelserne indeholder mål og tilstandskrav for driften, med relation til den ledelsesmæssige opgave på kirkegårdene, er håndbogen tænkt som en vejledning for driftspersonalet i forhold til de centrale arbejdsopgaver. Både kvalitetsbeskrivelser og håndbog skal bruges og videreudvikles lokalt. Håndbogen bygger bro mellem forskning og praktiske erfaringer og uddyber de arbejdsprocesser, der er baggrunden for kvalitetsbeskrivelsernes mål og tilstandskrav. Derfor er det vigtigt, at menighedsrådsmedlemmer og ansatte bruger tid på at sætte sig ind i kvalitetsbeskrivelser og håndbog. For nogle kan det være relevant at deltage i uddannelses- eller efteruddannelsestilbud

Projektet »Driftsstyring på kirkegårde« er gennemført af Skov & Landskab på Københavns Universitet med seniorrådgiver Susanne Guldager som projektleder, videnskabelig assistent Christian Philip Kjøller som projektmedarbejder og seniorrådgiver Palle Kristoffersen som faglig sparringspartner. Endvidere har en række kirkegårde ydet uvurderlig støtte til projektets gennemførelse ved at stille materiale til rådighed og ved at besvare spørgsmål og deltage i faglige drøftelser undervejs i projektforløbet.

Skov & Landskab vil gerne takke for muligheden for at arbejde med dette projekt og for den interesse, der har været for projektet undervejs. Vi håber, at rapporten »Praktisk håndbog for kirkegårdsdrift« vil blive brugt og videreudviklet af personalet på kirkegårdene. Vi håber også, at håndbogen viser sig egnet til brug på faglige efteruddannelseskurser.

Susanne Guldager, Palle Kristoffersen og
Christian Philip Kjøller

Indhold

Forord **3**

Indhold **4**

Introduktion **5**
Oversigt over arealtyper og elementer 9

Grønne elementer **10**
Blomster 11
Græs 15
Hække og pur 19
Buske 24
Træer 28
Bevoksninger 30
Vand 34

Grå elementer **36**
Belægninger 37
Bygværker 41
Terræninventar 45

Sammensatte elementer **48**
Kulturhistoriske elementer 49

Generelle opgaver **50**

Ydelser **56**
Begravelsesydelser 57
Gravstedsydelser 60
Pyntningsydelser 64

Begrebsdefinitioner **67**

Litteratur **75**

Introduktion

De to redskaber som formidles med rapporterne: »Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde« og »Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift« er det samlede resultat af anden og tredje del af projektet »Driftsstyring på kirkegårde«.

I forbindelse med arbejdet med kvalitetsbeskrivelser og håndbog viste det sig nødvendigt at definere en fagterminologi til støtte for en fællesforståelse i forhold til driftsopgaverne. En liste over de faglige begreber, der blev udviklet i denne sammenhæng, findes bagest i rapporten.

Baggrund og formål

De to rapporter er udarbejdet med henblik på at tydeliggøre driftsopgaven og bidrage til optimering af opgavens løsning. Både kvalitetsbeskrivelserne og håndbogen er redskaber, der skal bruges og videreudvikles lokalt.

På kirkegårde i Danmark er der tradition for et højt plejeniveau både i anlægget som helhed og på de gravsteder og gravanlæg, hvor der laves aftale med brugerne om driften. Det er en del af traditionen, at driften organiseres lokalt, og netop dette forhold har medvirket til at udvikle kirkegårdsanlæggenes særpræg. I en tid med fokus på sammenhængen mellem kvalitet og ressourceanvendelse er der imidlertid behov for at arbejde med styring af driften, så den faglige og æstetiske kvalitet i de enkelte anlæg sikres og videreudvikles inden for de givne rammer. Det er baggrunden for projektet »Driftsstyring på kirkegårde«.

Praktisk håndbog

I modsætning til kvalitetsbeskrivelserne som primært er rettet mod de ledelsesmæssige opgaver, er »Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift« en vejledning for driftspersonalet, når arbejdet med driften på kirkegårdene skal tilrettelægges og udføres.

Kvalitetsbeskrivelser og håndbog anskuer driften fra 2 forskellige synsvinkler – den strategiske og den praktiske. Men der er naturligvis en snæver sammenhæng mellem de to redskaber, og de kan forhåbentligt bruges både hver for sig og som supplement til hinanden.

I håndbogen beskrives driftsopgaven ved brug af grønne, grå og sammensatte standardelementerne. Derudover omfatter håndbogen beskrivelser af generelle opgaver og ydelser. Opbygningen af håndbogen følger kvalitetsbeskrivelsernes opbygning, og det er da også tanken, at håndbogens praktiske anvisninger og udførelseskrav kan læses direkte i forlængelse af kvalitetsbeskrivelsernes mål og tilstandskrav.

Sammenhæng i driftsstyringen

Kvalitetsbeskrivelser og håndbog indeholder standarder for de almindeligste elementer i kirkegårdsdriften. Der er mulighed for at vælge mellem

Figur 1. Kvalitetsbeskrivelser og praktisk håndbog supplerer hinanden.

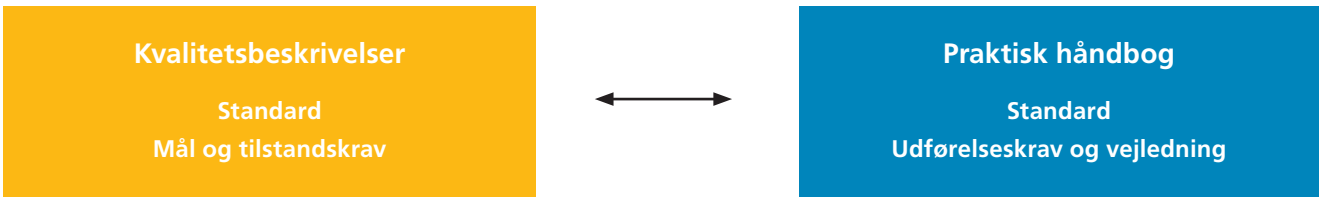

forskellige standardelementer afhængigt af, hvad man vil opnå med driften. Valgene skal tilpasses de ressourcer, der er til rådighed.

Valg af standardelementer foretages på baggrund af målsætningen for kirkegården som helhed eller for dele af kirkegården. Valgene foretages i forbindelse med, at der udarbejdes en plejeplan for kirkegården. Plejeplanen er derfor det tredje redskab i et lokalt driftsstyringssystem, der skal sikre sammenhæng i driftsstyringen.

I plejeplanen fastlægges mål og retningslinier for driften på den enkelte kirkegård. Plejeplanen skaber klarhed til gavn for ledelse, personale og kirkegårdens brugere og er desuden et udtryk for, hvordan og til hvad de økonomiske midler anvendes. Det lokale arbejde med plejeplanen er nærmere beskrevet i rapporten »Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde«.

Brug af kvalitetsbeskrivelser og håndbog

Kirkegårdene er forskellige, og derfor vil brugen og erfaringerne med kvalitetsbeskrivelser og praktisk håndbog også være forskellige fra kirkegård til kirkegård. Pleje- og vedligeholdelsesindsatsen afhænger af mange forhold, f.eks af jordbund og klima, kirkegårdens indretning og elementernes udformning og tilstand mm. Standardopgaver og det antal gange, opgaven skal udføres, er derfor vejledende angivelser for velfungerende elementer under normale forhold.

Lokale erfaringer i forbindelse med driften er væsentlige og må ikke gå tabt. Derfor er der mulighed for at tilføje egne erfaringer og metoder til hvert enkelt element i håndbogen. Det er også muligt at lave et løsbladsystem af de aktuelle elementbeskrivelser, som kan medbringes i forbindelse med arbejdets udførelse i marken.

Plejeopgaver, der knytter sig til elementerne, beskrives i håndbogen som:

- Standardpleje/vedligeholdelse som almindeligvis skal udføres
- Ekstrapleje/vedligeholdelse som det kan være nødvendigt at udføre en gang i mellem
- Etableringspleje som normalt skal udføres ved etableringen af et nyt grønt element.

Håndbogen er et vigtigt udgangspunkt ved arbejdsplanlægning og vurdering af arbejdsindsatsen. Desuden kan den bruges til opsamling af information om pleje- og vedligeholdelsesmetoder

Have-, park- og naturudtryk

Forskellige elementer bidrager på hver deres måde

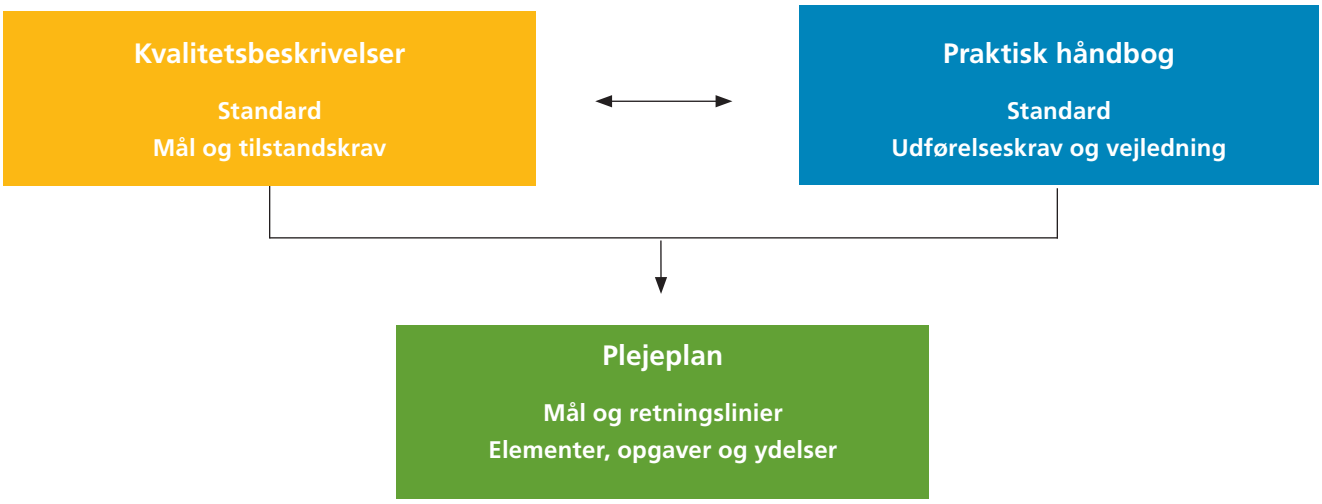

Figur 2: Kvalitetsbeskrivelser og håndbog er standarder. Plejeplanen gælder for den enkelte kirkegård.

Arealtyper	**Haveudtryk**	**Parkudtryk**	**Naturudtryk**
Blomster	Enårige blomster		
	Roser		
	Stauder og bunddække		
	Slyng og klatreplanter		
Græs	Prydplæne		
	Græsplæne		
		Slået græs	
			Naturgræs
Hække og klippet pur	Gravstedshække		
	Prydhække		
	Klippede hække		
	Klippet pur		
	Fritvoksende hække		
Buske	Formede buske		
	Fritvoksende buske		
	Busket		
	Bunddækkende buske		
Træer	Fuldkronede		
	Formede		
Bevoksninger		Levende hegn	
		Krat	
		Lund	
			Skov
Vand	Bassin		
	Andre vandelementer		

Figur 3. Skema der viser de grønne elementers normale fordeling i forhold til det ønskede plejeudtryk.

til det samlede udtryk. Der kan skelnes mellem haveudtryk, parkudtryk og naturudtryk som overordnet mål. Det fine haveudtryk, som der er tradition for i Danmark, kan måske differentieres, så arealer med park- og naturudtryk kan vinde indpas. Det vil styrke mangfoldigheden.

De grønne elementer knytter sig til et eller flere plejeudtryk, jf. figur 3. Omfanget af plejeopgaven beskrives desuden efter plejeudtryk for nogle af de grå elementer. Haveudtryk er et præcist, kultiveret udtryk – Parkudtryk er et robust, kontrolleret udtryk – Naturudtryk er et selvgroet udtryk.

Styrkelse af det gartnerfaglige i beskrivelsen af driftsopgaven

I praksis samt i lovgivning og vejledninger er betegnelserne renholdelse og vedligeholdelse hidtil blevet brugt i forbindelse med drift af gravsteder.

Da et af målene med projektet »Driftsstyring på kirkegårde« er at definere retvisende og fagligt korrekte betegnelser, er pleje og vedligeholdelse blevet valgt som erstatning for renholdelse og vedligeholdelse, således som det fremgår af figur 4 og begrebsdefinitionerne bagest i denne rapport.

Gammel betegnelse	Ny betegnelse
Renholdelse	Pleje og vedligeholdelse
Ren- og vedligeholdelse	Udvidet pleje og vedligeholdelse

Figur 4: Pleje og vedligeholdelse erstatter ren- og vedligeholdelse.

Et skridt på vejen

Målrettet driftsstyring omfatter også styring i forhold til de til rådighed værende ressourcer. Driftsstyring på kirkegårde indeholder imidlertid ikke et ressourcestyringsværktøj. Men arbejdet med plejeplanen tager ofte udgangspunkt i et kort over kirkegården, hvor arealtyper og elementer kan vises. Det giver mulighed for at få et overblik over de arealstørrelser og mængder, som håndteres i driften. Efterfølgende kan tidsmålinger og beregninger give et indblik i tids- og ressourceforbruget ved løsning af de enkelte opgaver. Med relevante IT løsninger vil omkostningerne ved driften kunne tydeliggøres og anvendes blandt andet som grundlag for takstberegninger mm. Kvalitetsbeskrivelser og håndbog er således kun et skridt på vejen til belysning af driftsopgavens omfang og indhold.

Oversigt over arealtyper og elementer

Grønne elementer:

Blomster
Enårige blomster
Roser
Stauder og bunddække
Slyng- ogklatreplanter

Græs
Prydplæne
Græsplæne
Slået græs
Naturgræs

Hække og pur
Gravstedshække
Prydhække
Klippede hække
Klippet pur
Fritvoksende hække

Buske
Formklippede buske
Fritvoksende buske
Busket
Bunddækkende buske

Træer
Fuldkronede træer
Formede træer

Bevoksninger
Levende hegn
Krat
Lund
Skov

Vand
Bassin
Andre vandelementer

Grå elementer:

Belægninger
Faste belægninger
Løse belægninger
Fladedækning
Stenkanter

Bygværker
Trapper og ramper
Terrænmure
Stendiger
Mure, portaler og andre bygværker

Terræninventar
Monumenter
Gravminder og registrerede bevaringsværdige gravminder
Inventar

Sammensatte elementer

Kulturhistoriske elementer
Kirkegårdsdiger

Grønne elementer

Grønne elementer er elementer, hvor forståelse for planters vækstkrav og udviklingsmuligheder er vigtigt. Driftsopgaven på grønne elementer betegnes som gartnerisk pleje.

Kvalitetsbeskrivelsernes opbygning – grønne elementer

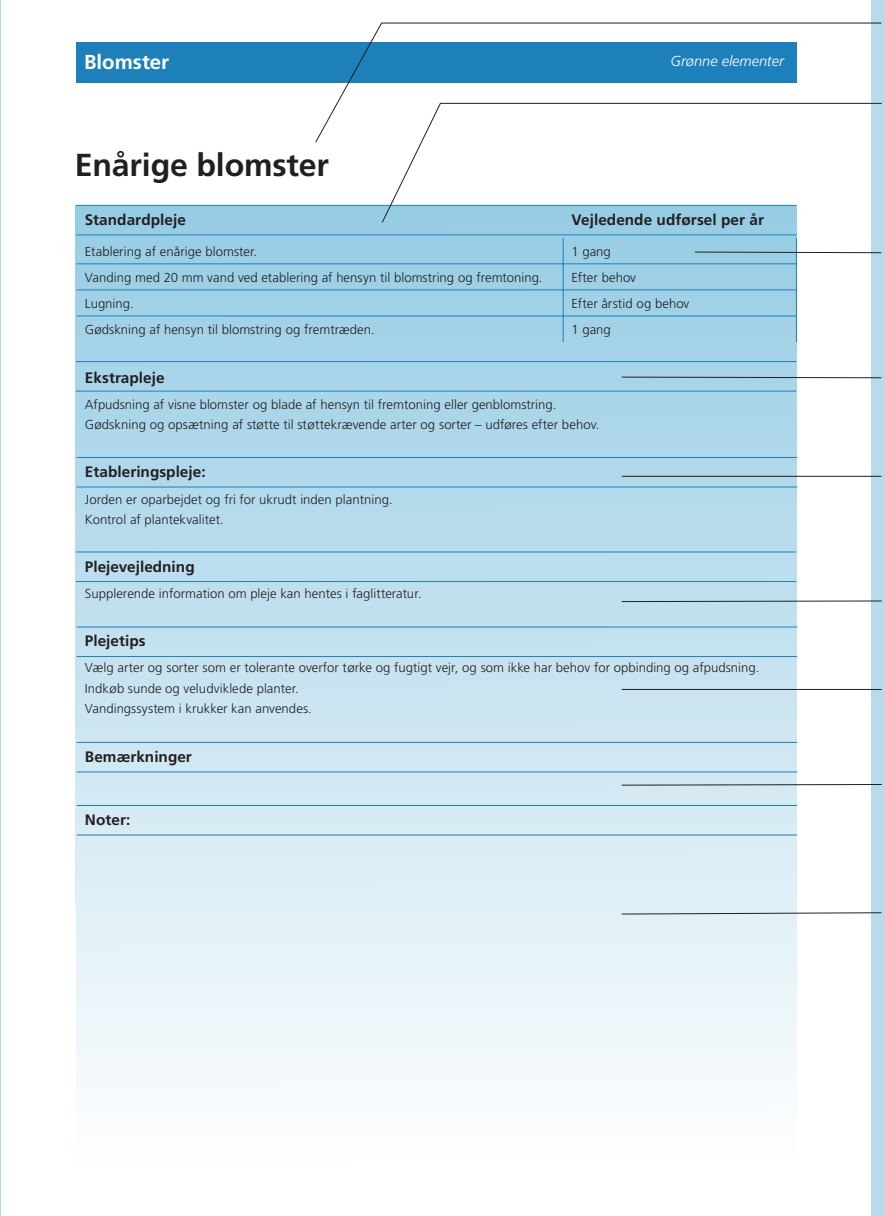

Blomster *Grønne elementer*

Enårige blomster

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Etablering af enårige blomster.	1 gang
Vanding med 20 mm vand ved etablering af hensyn til blomstring og fremtoning.	Efter behov
Lugning.	Efter årstid og behov
Gødskning af hensyn til blomstring og fremtræden.	1 gang

Ekstrapleje

Afpudsning af visne blomster og blade af hensyn til fremtoning eller genblomstring.
Gødskning og opsætning af støtte til støttekrævende arter og sorter – udføres efter behov.

Etableringspleje:

Jorden er oparbejdet og fri for ukrudt inden plantning.
Kontrol af plantekvalitet.

Plejevejledning

Supplerende information om pleje kan hentes i faglitteratur.

Plejetips

Vælg arter og sorter som er tolerante overfor tørke og fugtigt vejr, og som ikke har behov for opbinding og afpudsning.
Indkøb sunde og veludviklede planter.
Vandingssystem i krukker kan anvendes.

Bemærkninger

Noter:

Overskrift
Elementets navn.

Opgaver i standardplejen
Beskriver de opgaver, som normalt udføres på det velfungerende element.

Antal udførelser
Det antal gange en opgave normalt udføres på et velfungerende element.

Ekstrapleje
Her beskrives plejeopgaver, som kan være nødvendige for at genoprette et dårligt fungerende element, eller som er nødvendige fra tid til anden på velfungerende elementer

Etableringspleje
Plejeopgaver som normalt udføres ved etablering af elementet eller dele af det.

Plejevejledning
Gode råd om udførelsen af plejen

Plejetips
Gode råd om udformning af elementet så plejen bliver lettere.

Bemærkninger
Hvis der er andre relevante forhold for elementet, er de anført her.

Noter
Mulighed for at indføre egne noter for elementet.

Enårige blomster

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Etablering af enårige blomster.	1 gang
Vanding med 20 mm vand ved etablering af hensyn til blomstring og fremtoning.	Efter behov
Lugning.	Efter årstid og behov
Gødskning af hensyn til blomstring og fremtræden.	1 gang

Ekstrapleje

Afpudsning af visne blomster og blade af hensyn til fremtoning eller genblomstring.
Gødskning og opsætning af støtte til støttekrævende arter og sorter – udføres efter behov.

Etableringspleje

Jorden er oparbejdet og fri for ukrudt inden plantning.
Kontrol af plantekvalitet.

Plejevejledning

Supplerende information om pleje kan hentes i faglitteratur.

Plejetips

Vælg arter og sorter som er tolerante over for tørke og fugtigt vejr, og som ikke har behov for opbinding og afpudsning.
Indkøb sunde og veludviklede planter.
Vandingssystem i krukker kan anvendes.

Bemærkninger

Noter:

Roser

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Afpudsning af for høje grene ved vækstsæsonens afslutning.	1 gang
Fjernelse af vildskud.	Efter behov
Beskæring ved vækstsæsonens begyndelse over knop i lav højde, således at årsskud bryder fra lav højde.	1 gang
Afpudsning af visne blomster, blade og frøstande.	4-8 gange
Lugning.	Efter behov
Gødskning af hensyn til blomstring og fremtræden – efter gødningsplan.	Efter behov

Ekstrapleje

Efterplantning og fornyelse af udlevede planter.
Vanding for at sikre overlevelse.
Skadedyrs- og sygdomsbekæmpelse.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Omhyggelig kultivering af jorden.
Lugning, vanding, gødning og efterplantning.

Plejevejledning

Afpudsning, beskæring og kultivering omkring planterne udføres med foreskrevet håndværktøj.

Plejetips

Der vælges sygdomsfrie og robuste arter.
Plant tæt bunddække mellem planterne, så bar jord kun forekommer i begrænset omfang.

Bemærkninger

Ved omplantning og fornyelse udskiftes jorden.

Noter:

Stauder og bunddække

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Afpudsning af visne blomster, blade, gamle stængler og frøstande – afhængigt af art og sort.	1-3 gange
Omfangsbeskæring over/under jorden.	0-3 gange
Lugning.	4-8 gange
Gødskning af hensyn til blomstring og fremtræden.	Efter behov

Ekstrapleje

Omplantning, deling og efterplantning.
Vanding for at sikre overlevelse.
Opsætning af støtte til støttekrævende arter og sorter. Vinterdækning af sarte vækster.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Lugning og kultivering af jorden. Der plantes efter planteplan.
Vanding, gødning og efterplantning.

Plejevejledning

Afpudsning, beskæring og kultivering omkring planterne udføres med foreskrevet håndværktøj.

Plejetips

Sammensæt plantningen af arter og sorter som har samme vækstkraft.
Hvis plantningen dækker jorden, minimeres ukrudtsmængden.
Undgå planter med stort vandingsbehov, eller som kræver støtte, deling eller vinterdækning.
Undgå planter, som har en stor spredningsevne med frø, udløbere eller rodskud.

Bemærkninger

Supplerende information om plantevalg mv. på kirkegårde kan findes i arbejdsrapporten: Stauder på kirkegårde, Skov & Landskab og Kirkeministeriet 1999.

Noter:

Slyng- og klatreplanter

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Fornyelsesbeskæring af hensyn til blomstring, vækstform, størrelse og foryngelse.	0-1 gange
Beskæring af hensyn til fritrumsprofil.	0-1 gange
Opbinding ved rankende arter.	1-2 gange

Ekstrapleje

Gødning efter behov.
Vanding for at sikre overlevelse.
Efterplantning og fornyelse af udlevede planter.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Lugning og kultivering af jorden.
Vanding, gødning og efterplantning.

Plejevejledning

Udformningen af espalier eller andet, der kan støtte væksten, bør tilpasses artens vækstform:
Planter med hæfterødder eller -skiver hæfter bedst på faste flader.
Planter med slyngende stængler vokser bedst op ad lodrette snore eller stænger.
Planter som klatrer med klatretråde eller bladstilke, vokser bedst op ad parallelle vandrette snore eller stænger.
Rankende planter skyder lange skud, som støtter sig til omgivelserne og kræver derfor et solidt stativ og hyppig opbinding.

Plejetips

I øvrigt bør der vælges planter med et omfang som passer til voksestedet.
For at undgå at vedbend går i blomstringsfase, kan nedhængende grene afklippes, og planten klippes tæt til underlaget.

Bemærkninger

Udstrækningen af især selvhæftende planter skal beskrives og håndhæves. Det gælder også for selvhæftende planter på træer, som f.eks. vedbend. De øvrige planters udstrækning og form bestemmes ofte af den etablerede støtte.

Noter:

Prydplæne

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Forårsklargøring ved at fjerne visne blade, grene, muldskud og lignende – rivning.	1 gang
Klipning inkl. opsamling af afklip.	24–32 gange
Efterklipning af frøstande o.l.	Efter behov
Klipning af plænekanter.	10-15 gange
Afstikning af plænekanter.	1-2 gange
Vertikalskæring.	1 gang
Vanding og gødskning.	Efter behov

Ekstrapleje

Eftersåning, topdressing, luftning og ukrudtsbekæmpelse.

Etableringspleje

Rivning og tromling udføres også ved reparationer og udbedring af bare pletter.

Plejevejledning

Mængden af gødning og vanding tilpasses jordbundsforhold og vejrlig.
På gravarealer med gravminder i græs udføres klipningen mest skånsomt med håndklipper.
Afstikning af kanter udføres i overensstemmelse med elementets karakter.
Græsfladen må ikke vokse i højden, så der opstår uhensigtsmæssige kanter til omgivende elementer, hvilket kan sikres ved at fjerne dødt materiale, f.eks. ved vertikalskæring.
Spredning af aggressive ukrudtsarter som mælkebøtter kan forebygges ved klipning og opsamling af afklip i forbindelse med blomstring og frøsætning.
For yderligere metoder til ukrudtsforebyggelse og -bekæmpelse uden sprøjtemidler henvises til faglitteraturen.

Plejetips

En jordbund med god dræning, vandkapacitet og næringsindhold giver græsset gode vækstbetingelser.
Prydplæne bør anlægges i niveau med omgivende overflader, så der kan klippes helt til kanten med selvkørende plæneklipper.

Noter:

Græsplæne

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Forårsklargøring ved at fjerne visne blade, grene, muldskud og lignende – rivning.	1 gang
Klipning.	18–30 gange
Efterklipning af frøstande o.l.	Efter behov
Slåning af plænekanter.	8-12 gange
Afstikning af plænekanter.	1-2 gange
Vertikalskæring.	1 gang
Gødskning.	Efter behov

Ekstrapleje

Vanding, eftersåning, topdressing, luftning og ukrudtsbekæmpelse.

Etableringspleje

Rivning og tromling udføres også ved reparationer og udbedring af bare pletter.

Plejevejledning

Mængden af gødning og eventuel vanding tilpasses jordbundsforhold og vejrlig.
På gravarealer med gravminder i græs udføres klipningen mest skånsomt med håndklipper.
Afstikning af kanter udføres i overensstemmelse med elementets karakter.
Det tilstræbes, at græsfladen ikke vokser i højden, så der opstår uhensigtsmæssige kanter til de omgivende elementer, hvilket f.eks. kan gøres ved at fjerne dødt materiale ved vertikalskæring.
Spredning af aggressive ukrudtsarter som mælkebøtter kan forebygges ved klipning og opsamling af afklip i forbindelse med blomstring og frøsætning.
For yderligere metoder til ukrudtsforebyggelse og -bekæmpelse uden sprøjtemidler henvises til faglitteraturen.

Plejetips

En jordbund med god dræning, vandopmagasinering og næring giver græsset bedre vækstbetingelser.
En græsplæne som anlægges i niveau med omgivende overflader giver mulighed for at klippes helt til kanten med selvkørende klippere.

Noter:

Slået græs

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Slåning eller klipning.	2-4 gange
Supplerende slåning af hensyn til færdsel.	Efter behov

Ekstrapleje

Opsamling af afklip/hø efter slåning.
Rydning af vedagtig opvækst, slåning eller anden bekæmpelse af ukrudt.

Etableringspleje

Hvis målet er blomstereng sikres urtevegetation en god start, så urterne får forspring i forhold til græsset.

Plejevejledning

Udpining af jorden fremmer urteagtig vegetation og fremmer variation og æstetisk kvalitet af det slåede græs. En væsentlig del af en udpining er at fjerne afklip/hø fra arealet. I så fald vælges en slåningsmetode som muliggør indsamling.

Plejetips

Noter:

Naturgræs

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Slåning.	1-2 gange
Supplerende slåning af hensyn til færdsel.	Efter behov

Ekstrapleje

Opsamling af afklip/hø.
Rydning af vedagtig opvækst, slåning eller anden bekæmpelse af aggressive urter.

Etableringspleje

Plejevejledning

Udpining af jorden fremmer urtevegetationen – se slået græs.

Plejetips

Bemærkninger

Noter:

Gravstedshække

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Klipning (tidspunkt afhænger af art).	½-2 gange
Fjernelse af vedagtig opvækst af fremmede arter.	1 gang
Lugning	Efter behov
Opretning efter sætninger.	Efter behov
Udskiftning af hækplanter.	Efter behov

Ekstrapleje

Vanding og gødskning tilpasset artens behov.
Fornyelses- og opretningsbeskæring for at genskabe størrelse og udtryk.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Kultivering og klargøring af jorden.
Vanding og gødning.
Klipning/beskæring som fremmer forgrening.

Plejevejledning

Fremmede arter fjernes med rod for at undgå rodskud.
Mulighederne for fornyelses- og opretningsbeskæring afhænger af art, nogle plantearter skyder lettere end andre fra gammelt ved. Buksbom fornyes ved deling og nedplantning.
Lugning kan gøres i forbindelse med lugning af tilstødende elementer.

Plejetips

Bemærkninger

Noter:

Prydhække

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Klipning (tidspunkt afhænger af art).	1-2 gange
Fjernelse af vedagtig opvækst af fremmede arter.	1 gang
Lugning	Efter behov

Ekstrapleje

Vanding og gødskning tilpasset artens behov
Fornyelses- og opretningsbeskæring for at genskabe størrelse og udtryk.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Kultivering og klargøring af plantebed.
Vanding og gødning.
Klipning og beskæring som fremmer forgrening samt ligeværdighed og regelmæssig stammeudvikling for løvfældende hække.

Plejevejledning

Fremmede arter fjernes med rod for at undgå rodskud.
Hvis hækken står langs en kantsten eller belægning klippes den langs kantstenes bagkant eller belægningens kant for at undgå bar jord
Mulighederne for fornyelses og opretningsbeskæring afhænger af art, nogle planter skyder lettere fra gammelt ved.
Lugning kan gøres i forbindelse med lugning af tilstødende elementer.

Plejetips

Hække med smig er bredest forneden og nemmere at holde tætte helt til jorden, hvilket hæmmer ukrudtsvækst i hækken.
Godt plantemateriale med god forgrening bør anvendes. Planter med god forgrening bør vælges frem for planter med stor vækstkraft.

Bemærkninger

Plejeindsatsen er afhængig af, om der er tale om træagtige og buskagtige hækplanter.

Noter:

Klippede hække

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Klipning (tidspunkt og omfang afhænger af art).	½-2 gange
Fjernelse af vedagtig opvækst af fremmede arter.	1 gang
Lugning.	Efter behov

Ekstrapleje

Vanding, gødskning og efterplantning.
Fornyelses- og opretningsbeskæring for at genskabe størrelse og udtryk.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Kultivering og klargøring af plantebed.
Vanding og gødning.
Klipning og beskæring som fremmer forgrening samt ligeværdighed og regelmæssig stammeudvikling for løvfældende hække.

Plejevejledning

Det er væsentligt at fjerne fremmede arter med rod for at undgå rodskud. Hvis der er gammelt træagtigt ukrudt p.g.a. mangelfuld pleje, må det dog overvejes, om skaderne på hækken ved fjernelse af en stor rod opvejer fordelene.
Hvis hækken står langs en kantsten eller belægning, klippes den langs kantstenes bagkant eller belægningens kant for at undgå bar jord.
Mulighederne for fornyelses- og opretningsbeskæring afhænger af art, nogle planter skyder lettere fra gammelt ved.

Plejetips

Hække med smig er bredest forneden og nemmere at holde tætte helt til jorden, hvilket hæmmer ukrudtsvækst i hækken.
Godt plantemateriale med god forgrening bør anvendes. Planter med god forgrening bør vælges frem for planter med stor vækstkraft.

Bemærkninger

Plejeindsatsen er afhængig af, om der er tale om træagtige eller buskagtige hækplanter.

Noter:

Klippet pur

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Klipning (tidspunkt afhænger af art).	1-2 gange
Fjernelse af vedagtig opvækst af fremmede arter.	1 gang

Ekstrapleje

Vanding, gødskning og efterplantning.
Fornyelses og opretningsbeskæring for at genskabe størrelse og udtryk.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Kultivering af jorden.
Vanding og gødning.
Klipning og beskæring som fremmer forgrening samt ligeværdighed og regelmæssig stammeudvikling for løvfældende pur.

Plejevejledning

Fremmede arter fjernes med rod for at undgå rodskud. Hvis der er gammelt træagtigt ukrudt pga. mangelfuld pleje, må det overvejes, om skaderne på purret ved fjernelse af en stor rod opvejer fordelene.
Mulighederne for fornyelses- og opretningsbeskæring afhænger af art, nogle planter skyder lettere fra gammelt ved.

Plejetips

Pur med smig er tætte helt til jorden og vanskeliggør dermed ukrudtsvækst i hækken.
Godt plantemateriale med god forgrening bør anvendes i kanten. Inde i purret er forgrening fra bunden ikke afgørende. Der bør vælges planter med god forgrening frem for stor vækstkraft.

Bemærkninger

Plejeindsatsen er afhængig af, om der er tale om træagtige eller buskagtige planter.

Noter:

Fritvoksende hække

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Beskæring af hensyn til blomstring, vækstform, størrelse, foryngelse og ensartethed.	0-1 gang
Beskæring af hensyn til færdsel og oversigtsforhold.	0-1 gang
Lugning.	Efter behov

Ekstrapleje

Vanding og gødning efter behov.
Beskæring af hensyn til naboelementer.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Kultivering og klargøring af plantebed.
Vanding og gødning.
Beskæring af hensyn til hensigtsmæssig udvikling.
Evt. efterplantning.

Plejevejledning

Plejetips

Bunddække eller skygge vil begrænse uønsket vegetation.

Bemærkninger

Noter:

Formklippede buske

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Klipning.	1-2 gange
Lugning.	Efter behov

Ekstrapleje

Vanding og gødning efter behov.
Efterplantning.
Fornyelses og opretningsbeskæring for at genskabe størrelse og udtryk. Muligheder afhænger af art, nogle planter skyder lettere fra gammelt ved.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Kultivering og klargøring af plantebed.
Vanding og gødning.
Klipning som fremmer forgrening

Plejevejledning

Plejetips

Udækket jord bør undgås for at mindske ukrudtsproblemer.

Bemærkninger

Noter:

Fritvoksende buske

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Beskæring af hensyn til blomstring, vækstform, størrelse og foryngelse.	½ gang
Lugning.	Efter behov

Ekstrapleje

Vanding og gødning efter behov.
Beskæring af hensyn til naboelementet.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Kultivering og klargøring af plantebed.
Vanding og gødning.
Beskæring af hensyn til hensigtsmæssig udvikling.
Evt. efterplantning.

Plejevejledning

Plejetips

Bunddække eller skygge kan begrænse uønsket vegetation.

Bemærkninger

Noter:

Busket

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Beskæring af hensyn til blomstring, vækstform, størrelse og foryngelse.	½ gang
Beskæring af hensyn til færdsel og oversigtsforhold.	½ gang
Lugning.	Efter behov

Ekstrapleje

Vanding og gødning efter behov.
Beskæring af hensyn til naboelementet.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Kultivering og klargøring af plantebed.
Vanding, gødning og efterplantning.

Plejevejledning

Plejetips

Bunddække eller skygge kan begrænse uønsket vegetation.

Bemærkninger

Noter:

Bunddækkende buske

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Beskæring af hensyn til blomstring, vækstform, størrelse og jorddække.	½ gang
Lugning.	Efter behov

Ekstrapleje

Vanding og gødning efter behov.
Beskæring af hensyn til naboelementer.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Kultivering og klargøring af plantebed.
Vanding og gødning.
Beskæring af hensyn til hensigtsmæssig udvikling.
Evt. efterplantning.

Plejevejledning

Plejetips

Der vælges arter med udbredt vækstform.
Planteafstanden tilpasses ønsket om hurtig dækning af jorden.

Bemærkninger

Den ønskede højde bør være beskrevet i plejeplanen.

Noter:

Fuldkronede træer

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Vanris på stammens nedre dele fjernes, mens de er urteagtige.	Efter behov
Fritrumsbeskæring.	1-3 års mellemrum
Opbygningsbeskæring af hensyn til kroneudvikling.	1-3 års mellemrum
Eftersyn af om træerne udvikler sig på en for arten hensigtsmæssig måde uden afvigende kroneform, krydsende grene mm.	1 gang årligt

Ekstrapleje

Vanding og observation for svampeangreb, råd og døde grene.
Beskæring af syge og døde partier og kontrol af træernes sikkerhedsmæssige tilstand.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Vanding, gødning samt lugning og kultivering omkring stammebasis.
Opbygningsbeskæring af hensyn til ønsket kroneudvikling.
Fjernelse af opbinding.
Regulering af planteantal ved trægrupper.
Evt. efterplantning.

Plejevejledning

Korrekt udvikling kræver regelmæssigt udførte beskæringsindgreb af begrænset omfang.
Plejen tilpasses træets alder, dvs. om træet er et ungt, et modent eller et gammelt træ.

Plejetips

Bemærkninger

Supplerende information om træpleje kan findes i "Byens træer – beskæringsvejledning".

Noter:

Formede træer

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Klipning eller knudebeskæring for at opretholde den forskrevne form.	1 gang
Vanris på stammens nedre dele fjernes mens de er urteagtige.	Efter behov
Afskårne grene fjernes efter klipning og beskæring.	Efter behov

Ekstrapleje

Vanding og observation for svampeangreb, råd og døde grene.
Beskæring af syge og døde partier og kontrol af træernes sikkerhedsmæssige tilstand.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Vanding og gødning samt lugning og kultivering omkring stammebasis.
Beskæring og evt. opbinding for at fremme ønsket form og kroneudvikling.
Fjernelse af opbinding.
Evt. efterplantning.

Plejevejledning

Plejetips

Ved nyanlæg og omlægninger undersøges mulighederne for at gøre klippearbejdet nemmere, ved at sikre let adgang for stiger og stilladser eller sikre mulighed for anvendelse af maskinklippere.

Bemærkninger

Noter:

Levende hegn

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Beskæring med henblik på foryngelse og udvikling.	Efter behov
Fjernelse af grene og slåning af generende urter mod andre elementer.	Efter behov
Beskæring af hensyn til færdsel og oversigtsforhold.	1 gang
Udtynding/fjernelse af individer.	Efter behov

Ekstrapleje

Bekæmpelse af aggressivt ukrudt.
Beskæring af hensyn til naboelementet.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Kultivering og klargøring af jorden.
Friholdelse for ukrudt.
Beskæring af hensyn til hensigtsmæssig udvikling.
Evt. efterplantning.

Plejevejledning

Plejetips

Bemærkninger

Hvor pladsen er trang eller hvor der ønskes et mere kultiveret udtryk, kan det levende hegns sider klippes eller beskæres ind.

Noter:

Krat

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Beskæring med henblik på foryngelse og udvikling.	Efter behov
Fjernelse af grene og slåning af generende urter mod andre elementer.	Efter behov
Beskæring af hensyn til færdsel og oversigtsforhold.	Efter behov
Udtynding/fjernelse af individer.	Efter behov

Ekstrapleje

Bekæmpelse af rodukrudt.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Evt. klargøring af jorden.
Friholdelse for ukrudt.
Evt. efterplantning.

Plejevejledning

Plejetips

Bemærkninger

Noter:

Lund

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Fjernelse af grene og slåning af generende urter mod andre elementer.	Efter behov
Fjernelse af uønsket opvækst.	Efter behov
Udtynding.	Efter behov
Beskæring og slåning af hensyn til færdsel og funktion.	Efter behov
Beskæring i randzonen af hensyn til færdsel og oversigtsforhold.	Efter behov

Ekstrapleje

Bekæmpelse af rodukrudt.
Beskæring af hensyn til hensigtsmæssig udvikling.
Observation for svampeangreb, råd og døde grene.
Beskæring af syge og døde partier og kontrol af træernes sikkerhedsmæssige tilstand.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Evt. Klargøring af jorden.
Friholdelse for ukrudt.
Evt. efterplantning.

Plejevejledning

I plejeplanen skal der tages stilling til lundens grænse mod omgivelserne, herunder åbenhed.

Plejetips

Regulering af afstand og højde ved udtynding og beskæring.

Bemærkninger

Lunden plejes, så der sikres en successiv udvikling af elementet.

Noter:

Skov

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Fjernelse af grene og slåning af generende urter mod andre elementer.	Efter behov
Beskæring af hensyn til færdsel og oversigtsforhold.	Efter behov
Fjernelse af uønsket opvækst.	Efter behov
Udtynding.	Efter behov

Ekstrapleje

Bekæmpelse af rodukrudt.
Observation for svampeangreb, råd og døde grene.
Beskæring af syge og døde partier og kontrol af træernes sikkerhedsmæssige tilstand.

Etableringspleje

Kontrol af plantekvalitet.
Evt. klargøring af jorden.
Friholdelse for ukrudt.
Udtynding.

Plejevejledning

Plejetips

Bemærkninger

Plejen afhænger af målsætning, alder og voksested.

Noter:

Bassin

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Friholdelse for alger, uønsket vegetation, nedfaldne blade og affald.	Efter behov
Beplantningspleje.	Efter behov
Efterfyldning.	Efter behov

Ekstrapleje

Oprensning og rengøring af bund og sider finder sted efter behov.
Tømning i vinterhalvåret.
Kontrol af tæthed.

Etableringspleje

Plejevejledning

Plejetips

Bemærkninger

Noter:

Andre vandelementer

Standardpleje	Vejledende udførsel per år
Beplantningspleje, grødeskæring.	Efter behov
Eftersyn af kanter mv.	Efter behov

Ekstrapleje

Oprensning udføres efter behov.

Etableringspleje

Plejevejledning

Plejetips

Bevoksning langs kanter må ikke lukke for vinden, som sikrer bevægelse og iltning.

Bemærkninger

Noter:

Grå elementer

Grå elementer er elementer, hvor formålet med driftsindsatsen er at modvirke forfald. Driftsopgaverne betegnes derfor som vedligeholdelse.

Grå elementer består af ikke levende materialer som sten, beton, stål, træ mv.

Opbygning og indhold – for grå elementer

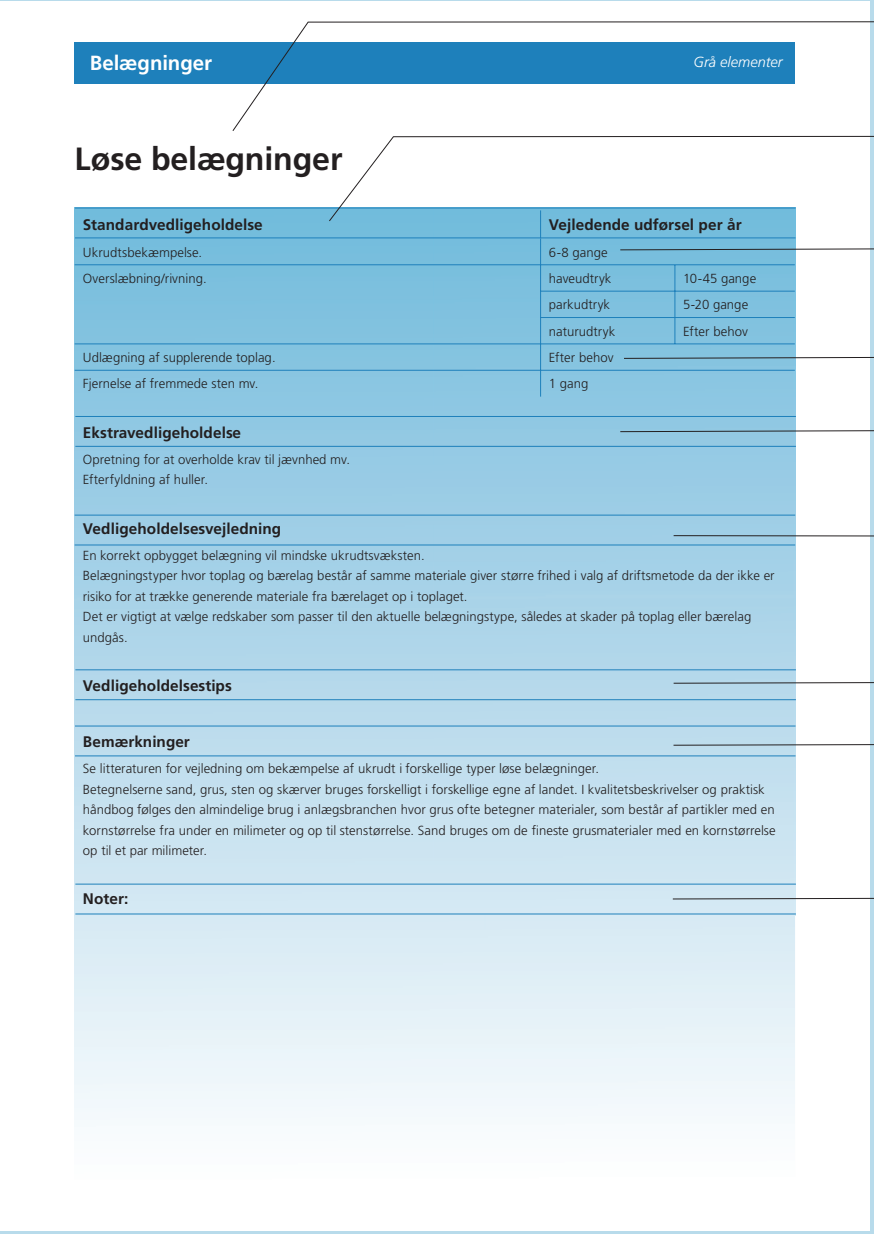

Belægninger *Grå elementer*

Løse belægninger

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år	
Ukrudtsbekæmpelse.	6-8 gange	
Overslæbning/rivning.	haveudtryk	10-45 gange
	parkudtryk	5-20 gange
	naturudtryk	Efter behov
Udlægning af supplerende toplag.	Efter behov	
Fjernelse af fremmede sten mv.	1 gang	

Ekstravedligeholdelse

Opretning for at overholde krav til jævnhed mv.
Efterfyldning af huller.

Vedligeholdelsesvejledning

En korrekt opbygget belægning vil mindske ukrudtsvæksten.
Belægningstyper hvor toplag og bærelag består af samme materiale giver større frihed i valg af driftsmetode da der ikke er risiko for at trække generende materiale fra bærelaget op i toplaget.
Det er vigtigt at vælge redskaber som passer til den aktuelle belægningstype, således at skader på toplag eller bærelag undgås.

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

Se litteraturen for vejledning om bekæmpelse af ukrudt i forskellige typer løse belægninger.
Betegnelserne sand, grus, sten og skærver bruges forskelligt i forskellige egne af landet. I kvalitetsbeskrivelser og praktisk håndbog følges den almindelige brug i anlægsbranchen hvor grus ofte betegner materialer, som består af partikler med en kornstørrelse fra under en milimeter og op til stenstørrelse. Sand bruges om de fineste grusmaterialer med en kornstørrelse op til et par milimeter.

Noter:

Overskrift
Elementets navn.

Opgaver i standardplejen
Beskriver de opgaver, som normalt udføres på det velfungerende element.

Antal udførelser
Det antal gange, en opgave normalt udføres på et velfungerende element.

Opdeling efter udtryk
Ligesom kvalitetsbeskrivelserne opdeles udførslen efter udtryk, hvor det er relevant

Ekstravedligeholdelse
Her beskrives vedligeholdelsesopgaver som er nødvendige fra tid til anden på velfungerende elementer

Vedligeholdelsesvejledning
Gode råd om udførelsen af vedligeholdelse.

Vedligeholdelsestips
Gode råd om udformning af elementet, så vedligeholdelsen bliver lettere.

Bemærkninger
Hvis der er andre relevante forhold for elementet, er de anført her.

Noter
Mulighed for at indføre egne noter for elementet.

Faste belægninger

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år	
	Med fuger	Uden fuger
Ukrudtsbekæmpelse.	6-10 gange	Efter behov
Reparation/forsegling af revner og huller.	Efter behov	Efter behov
Supplering af fugemateriale.	Efter behov	

Ekstravedligeholdelse

Opretning for at overholde krav til jævnhed mv.
Renovering.

Vedligeholdelsesvejledning

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

Noter:

Løse belægninger

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år	
Ukrudtsbekæmpelse.		6-8 gange
Overslæbning/rivning.	haveudtryk	10-45 gange
	parkudtryk	5-20 gange
	naturudtryk	Efter behov
Udlægning af supplerende toplag.		Efter behov
Fjernelse af fremmede sten mv.		1 gang

Ekstravedligeholdelse

Opretning for at overholde krav til jævnhed mv.
Efterfyldning af huller.

Vedligeholdelsesvejledning

En korrekt opbygget belægning vil mindske ukrudtsvæksten.
Belægningstyper, hvor toplag og bærelag består af samme materiale, giver større frihed i valg af driftsmetode, da der ikke er risiko for at trække generende materiale fra bærelaget op i toplaget.
Det er vigtigt at vælge redskaber, som passer til den aktuelle belægningstype, således at skader på toplag eller bærelag undgås.

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

Se litteraturen for vejledning om bekæmpelse af ukrudt i forskellige typer løse belægninger.
Betegnelserne sand, grus, sten og skærver bruges forskelligt i forskellige egne af landet. I kvalitetsbeskrivelser og praktisk håndbog følges den almindelige brug i anlægsbranchen, hvor grus ofte betegner materialer, som består af partikler med en kornstørrelse fra under en milimeter og op til stenstørrelse. Sand bruges om de fineste grusmaterialer med en kornstørrelse op til et par milimeter.

Noter:

Fladedækning

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år	
Ukrudtsbekæmpelse.	haveudtryk	15-20 gange
	parkudtryk	10-15 gange
	naturudtryk	Efter behov
Rivning.	haveudtryk	10-16 gange
Udlægning af fladedække.		Efter behov

Ekstravedligeholdelse

Rivning og opretning for at overholde krav til jævnhed mv.

Vedligeholdelsesvejledning

Ukrudtsbekæmpelse og evt. rivning skal udføres, så jord ikke blandes med fladedækket.

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

Noter:

Stenkanter

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år
Ukrudtsbekæmpelse.	6-8 gange
Supplering af fugemateriale.	Efter behov

Ekstravedligeholdelse
Opretning for at overholde krav til jævnhed mv.

Vedligeholdelsesvejledning

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

Noter:

Trapper og ramper

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år
Ukrudtsbekæmpelse.	10-15 gange
Supplering af fugemateriale.	Efter behov
Supplering af løst materiale.	Efter behov
Fjernelse af fremmede sten mv.	1 gang

Ekstravedligeholdelse

Opretning for at overholde krav til jævnhed mv.
Mindre reparationer.

Vedligeholdelsesvejledning

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

Opretning og reparationer udføres professionelt.

Noter:

Terrænmure

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år
Ukrudtsbekæmpelse.	Efter behov
Justering af øverste skifte.	Efter behov

Ekstravedligeholdelse

Opretning for at overholde krav til jævnhed mv.
Mindre reparationer.

Vedligeholdelsesvejledning

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

For pleje af evt. ønsket bevoksning henvises til de relevante grønne elementer.
Opretning og reparationer udføres professionelt.

Noter:

Stendiger

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år
Eftersyn for indtrufne skader.	1 gang
Lugning.	Efter behov

Ekstravedligeholdelse

Opretning af udskridninger og sammensynkninger.

Vedligeholdelsesvejledning

For pleje af evt. ønsket bevoksning henvises til de relevante grønne elementer.

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

Opretning og reparationer udføres professionelt.

Noter:

- se også under kulurhistoriske elementer - kirkegårdsdiger

Mure, portaler og andre bygværker

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år
Almindelig overfladebehandling.	Efter behov
Kontrol af fuger.	Efter behov
Kontrol af inddækning.	Efter behov

Ekstravedligeholdelse

Mindre reparationer.

Vedligeholdelsesvejledning

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

Opretning og reparationer udføres professionelt.

Noter:

Monumenter

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år
Rengøring.	Efter behov

Ekstravedligeholdelse
Opretning, algebekæmpelse. Istandsættelse, restaurering.

Vedligeholdelsesvejledning

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger
Opretning, istandsættelse og restaurering udføres professionelt.

Noter:

Gravminder og registrerede bevaringsværdige gravminder

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år
Rengøring.	Efter behov

Ekstravedligeholdelse

Opretning, algebekæmpelse.
Tilføjelse af mindeskrift eller mindeplader.
Istandsættelse, restaurering.

Vedligeholdelsesvejledning

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

Opretning, istandsættelse og restaurering udføres professionelt.

Noter:

Inventar

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år
Åbning og lukning samt frostsikring af vandposte, springvand mv.	Forår og efterår
Udsætning og indsamling af redskaber mv.	Forår, efterår samt løbende
Rengøring af inventar som bænke, gelændere, vandposte, redskabsstativer, låger, udhængsskabe, skilte, papirkurve og affaldsbeholdere.	20-40 gange
Rengøring af inventar som cykelstativer, hegn, lamper, lygter og lygtepæle.	1-10 gange
Smøring af bevægelige dele.	Efter behov
Udskiftning af defekte, udskiftelige dele, f.eks. pærer.	Efter behov
Opstramning af trådhegn.	Efter behov
Evt. overfladebehandling inventar.	Efter behov
Rensning og oprensning af riste, afløb og sandfang mv.	1 gang

Ekstravedligeholdelse

Opretning, vedligeholdelse, mindre reparationer eller udskiftninger.

Vedligeholdelsesvejledning

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

Opretning, mindre reparationer og udskiftning udføres professionelt.

Noter:

Sammensatte elementer

Sammensatte elementer er elementer, der består af flere grønne eller grå elementer. Sammensatte elementer anvendes, når det er en fordel at beskrive driftsopgaven for flere elementer som en helhed. Sammensatte elementer er typisk kirkegårdens individuelle gravsteder.

Vedligeholdelsesbeskrivelse for sammensatte elementer

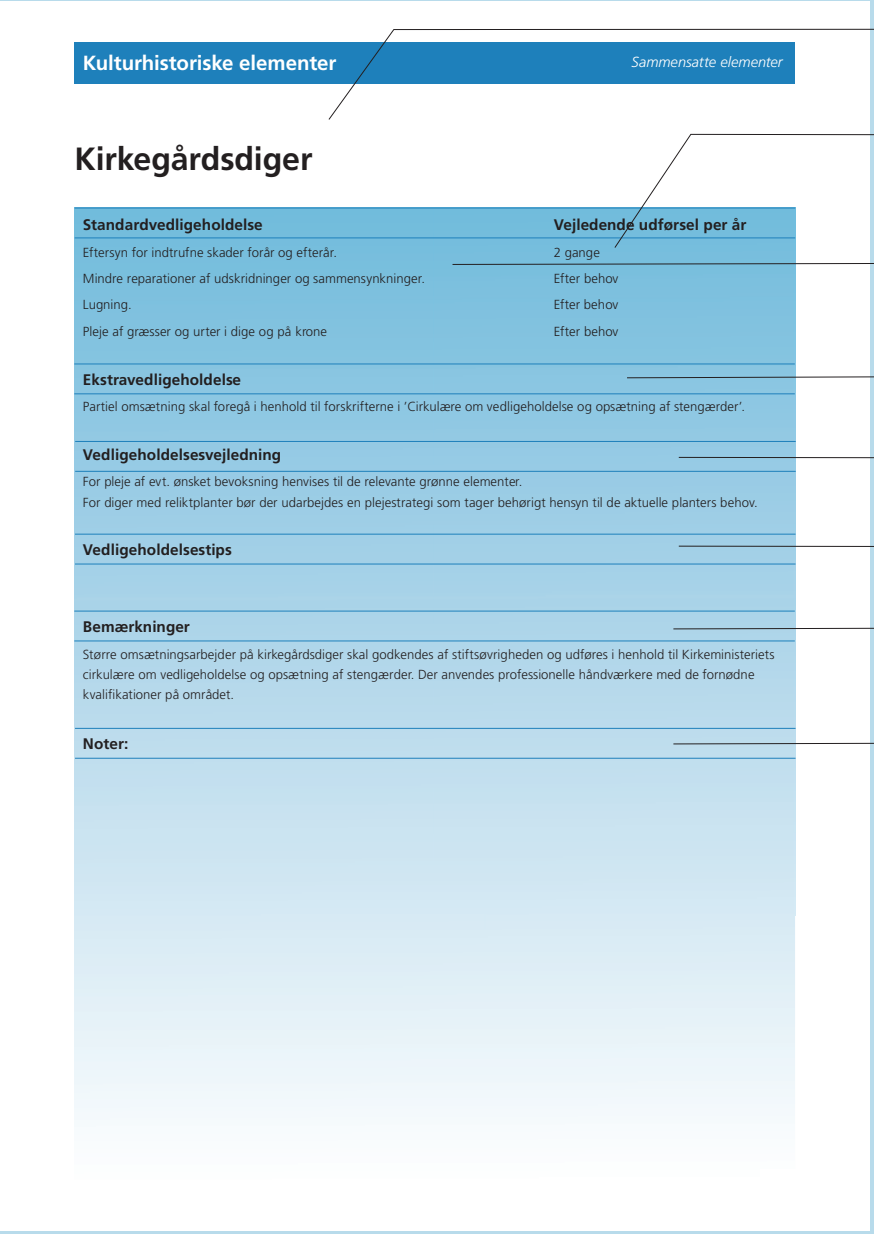

Kulturhistoriske elementer *Sammensatte elementer*

Kirkegårdsdiger

Standardvedligeholdelse	**Vejledende udførsel per år**
Eftersyn for indtrufne skader forår og efterår.	2 gange
Mindre reparationer af udskridninger og sammensynkninger.	Efter behov
Lugning.	Efter behov
Pleje af græsser og urter i dige og på krone	Efter behov

Ekstravedligeholdelse

Partiel omsætning skal foregå i henhold til forskrifterne i 'Cirkulære om vedligeholdelse og opsætning af stengærder'.

Vedligeholdelsesvejledning

For pleje af evt. ønsket bevoksning henvises til de relevante grønne elementer.
For diger med reliktplanter bør der udarbejdes en plejestrategi som tager behørigt hensyn til de aktuelle planters behov.

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

Større omsætningsarbejder på kirkegårdsdiger skal godkendes af stiftsøvrigheden og udføres i henhold til Kirkeministeriets cirkulære om vedligeholdelse og opsætning af stengærder. Der anvendes professionelle håndværkere med de fornødne kvalifikationer på området.

Noter:

Overskrift
Elementets navn.

Antal udførelser
Det antal gange, en opgave normalt udføres på et velfungerende element.

Opgaver i standardvedligeholdelsen
Beskriver de opgaver, som normalt udføres på det velfungerende element.

Ekstravedligeholdelse
Her beskrives vedligeholdelsesopgaver, som er nødvendige fra tid til anden på velfungerende elementer

Vedligeholdelsesvejledning
Gode råd om udførelsen af vedligeholdelse.

Vedligeholdelsestips
Gode råd om udformning af elementet, så vedligeholdelsen bliver lettere.

Bemærkninger
Hvis der er andre relevante forhold for elementet, er de anført her.

Noter
Mulighed for at indføre egne noter for elementet.

Kirkegårdsdiger

Standardvedligeholdelse	Vejledende udførsel per år
Eftersyn for indtrufne skader forår og efterår.	2 gange
Mindre reparationer af udskridninger og sammensynkninger.	Efter behov
Lugning.	Efter behov
Pleje af græsser og urter i dige og på krone	Efter behov

Ekstravedligeholdelse

Partiel omsætning skal foregå i henhold til forskrifterne i 'Cirkulære om vedligeholdelse og opsætning af stengærder'.

Vedligeholdelsesvejledning

For pleje af evt. ønsket bevoksning henvises til de relevante grønne elementer.
For diger med reliktplanter bør der udarbejdes en plejestrategi ,som tager behørigt hensyn til de aktuelle planters behov.

Vedligeholdelsestips

Bemærkninger

Større omsætningsarbejder på kirkegårdsdiger skal godkendes af stiftsøvrigheden og udføres i henhold til Kirkeministeriets cirkulære om vedligeholdelse og opsætning af stengærder. Der anvendes professionelle håndværkere med de fornødne kvalifikationer på området.

Noter:

Generelle opgaver

Generelle opgaver er opgaver, der både udføres på kirkegårdens gravarealer og parkarealer. De generelle opgaver har betydning for oplevelsen af kirkegårdens driftsstandard.

Udførelsesbeskrivelse for generelle opgaver

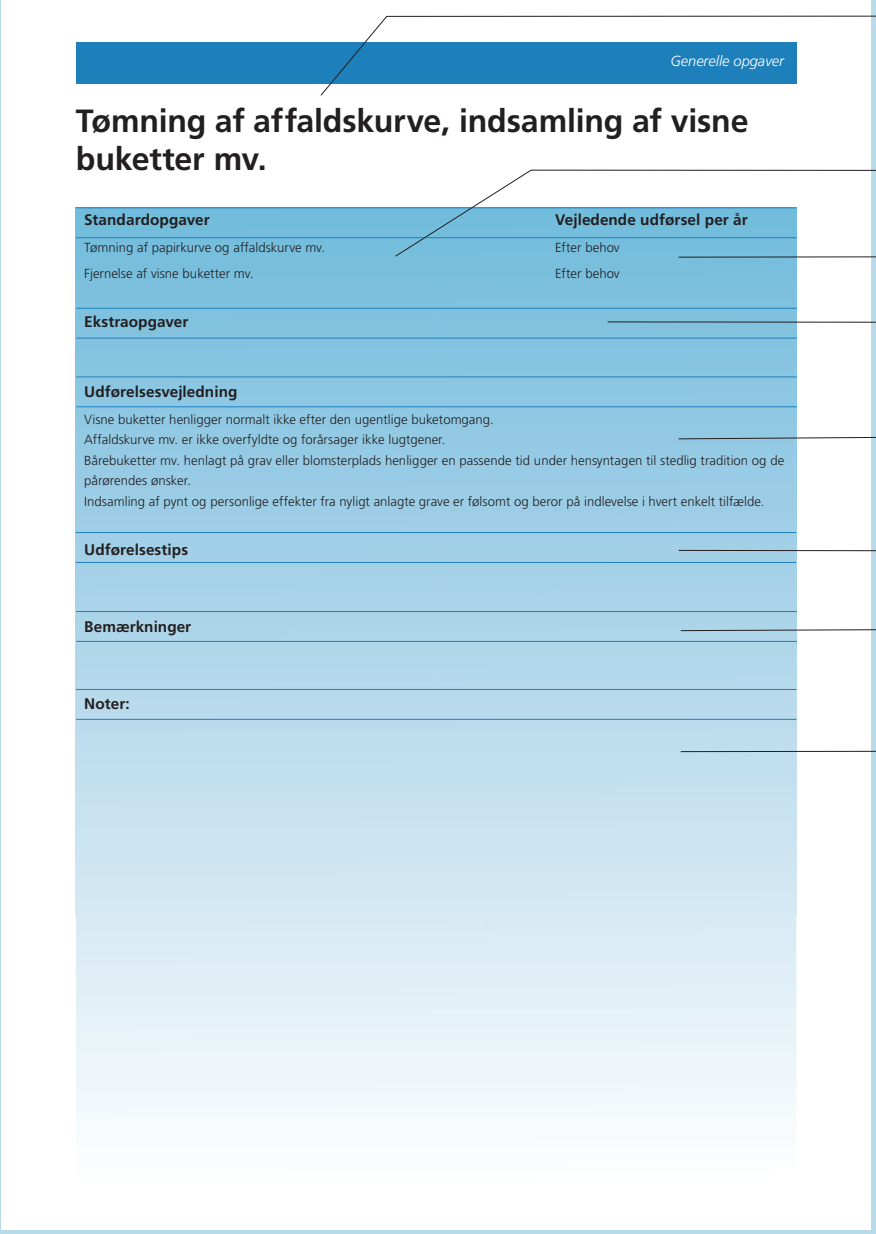

Generelle opgaver

Tømning af affaldskurve, indsamling af visne buketter mv.

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Tømning af papirkurve og affaldskurve mv.	Efter behov
Fjernelse af visne buketter mv.	Efter behov
Ekstraopgaver	
Udførelsesvejledning	
Visne buketter henligger normalt ikke efter den ugentlige buketomgang. Affaldskurve mv. er ikke overfyldte og forårsager ikke lugtgener. Bårebuketter mv. henlagt på grav eller blomsterplads henligger en passende tid under hensyntagen til stedlig tradition og de pårørendes ønsker. Indsamling af pynt og personlige effekter fra nyligt anlagte grave er følsomt og beror på indlevelse i hvert enkelt tilfælde.	
Udførelsestips	
Bemærkninger	
Noter:	

Overskrift
Den generelle opgaves navn.

Opgaver i standardvedligeholdelsen
Beskriver de delopgaver, som normalt skal udføres i forbindelse med opgaven.

Antal udførelser
Det antal gange, en delopgave normalt udføres.

Ekstraopgaver
Delopgaver som normalt ikke hører med til opgaven.

Udførselsvejledning
Gode råd om udførelsen af vejledningen.

Udførelsestips
Gode råd om, hvordan udførelsen af opgaven lettes.

Bemærkninger
Hvis der er andre relevante forhold for elementet, er de anført her.

Noter
Mulighed for at indføre egne noter for elementet.

Tømning af affaldskurve, indsamling af visne buketter mv.

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Tømning af papirkurve og affaldskurve mv.	Efter behov
Fjernelse af visne buketter mv.	Efter behov

Ekstraopgaver

Udførelsesvejledning

Visne buketter henligger normalt ikke efter den ugentlige buketomgang.
Affaldskurve mv. er ikke overfyldte og forårsager ikke lugtgener.
Bårebuketter mv. henlagt på grav eller blomsterplads henligger en passende tid under hensyntagen til stedlig tradition og de pårørendes ønsker.
Indsamling af pynt og personlige effekter fra nyligt anlagte grave er følsomt og beror på indlevelse i hvert enkelt tilfælde.

Udførelsestips

Bemærkninger

Noter:

Fjernelse af affald og løse elementer

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Fejning af faste overflader.	Efter behov
Rivning af løse overflader.	Efter behov
Opsamling i beplantninger og bevoksninger.	Efter behov
Opsamling fra faste og løse overflader.	Efter behov

Ekstraopgaver

Ekstraordinær fjernelse af affald.

Udførelsesvejledning

Fejning, rivning og opsamling foregår manuelt eller med relevante maskiner, afhængig af opgavens karakter.

Udførelsestips .

Bemærkninger

Omfanget af opgaven afhænger af det valgte udtryk for fjernelse af affald og løse materialer.

Noter:

Fjernelse af nedfaldent løv

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Løvsugning.	Efter behov
Rivning og opsamling.	Efter behov

Ekstraopgaver

Udførelsesvejledning

Udførelsestips

Bemærkninger

Omfanget af opgaven afhænger af det valgte udtryk for fjernelse af løv.

Noter:

Vintertjeneste

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Snerydning.	Efter behov
Grusning.	Efter behov

Ekstraopgaver

Saltning.
Aflastning af hække, buske og træer.

Udførelsesvejledning

Vintertjeneste udføres efter ruteplan og med redskaber, som passer til den aktuelle opgave.

Udførelsestips

Hvis løse belægninger består af et materiale, som egner sig til glatførebekæmpelse, kan dette med fordel bruges.

Bemærkninger

Tøsalte kan give en mere sikker færdsel end grusning, men kan samtidig have skadevirkninger på beplantninger, belægninger og bygninger og bør derfor bruges med omtanke.

Noter:

Pyntning af kirkegården

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Flaghejsning, grandækning, opsætning og nedtagning af levende lys mv.	Efter aftale

Ekstraopgaver

Ekstraordinære pyntningsopgaver.

Udførelsesvejledning

Udførelsestips

Bemærkninger

Tilbagevendende pyntningsopgaver beskrives for den enkelte kirkegård.

Noter:

Ydelser

Ydelser er opgaver eller anden service, som udføres eller stilles til rådighed for de brugsberettigede mod betaling.

Gravstedsydelser og pyntningsydelser er ydelser, som udføres for de brugsberettigede i forbindelse med pleje, vedligeholdelse og pyntning af individuelle gravsteder eller individuelle elementer. Nogle af disse ydelser udføres en gang, men de fleste udføres for et år eller som legataftaler for et længere åremål. Kun de gravsteds- og pyntningsydelser som almindeligvis udføres efter takst er beskrevet i håndbogen.

Udførelsesbeskrivelse for gravsteds- og pyntningsydelser

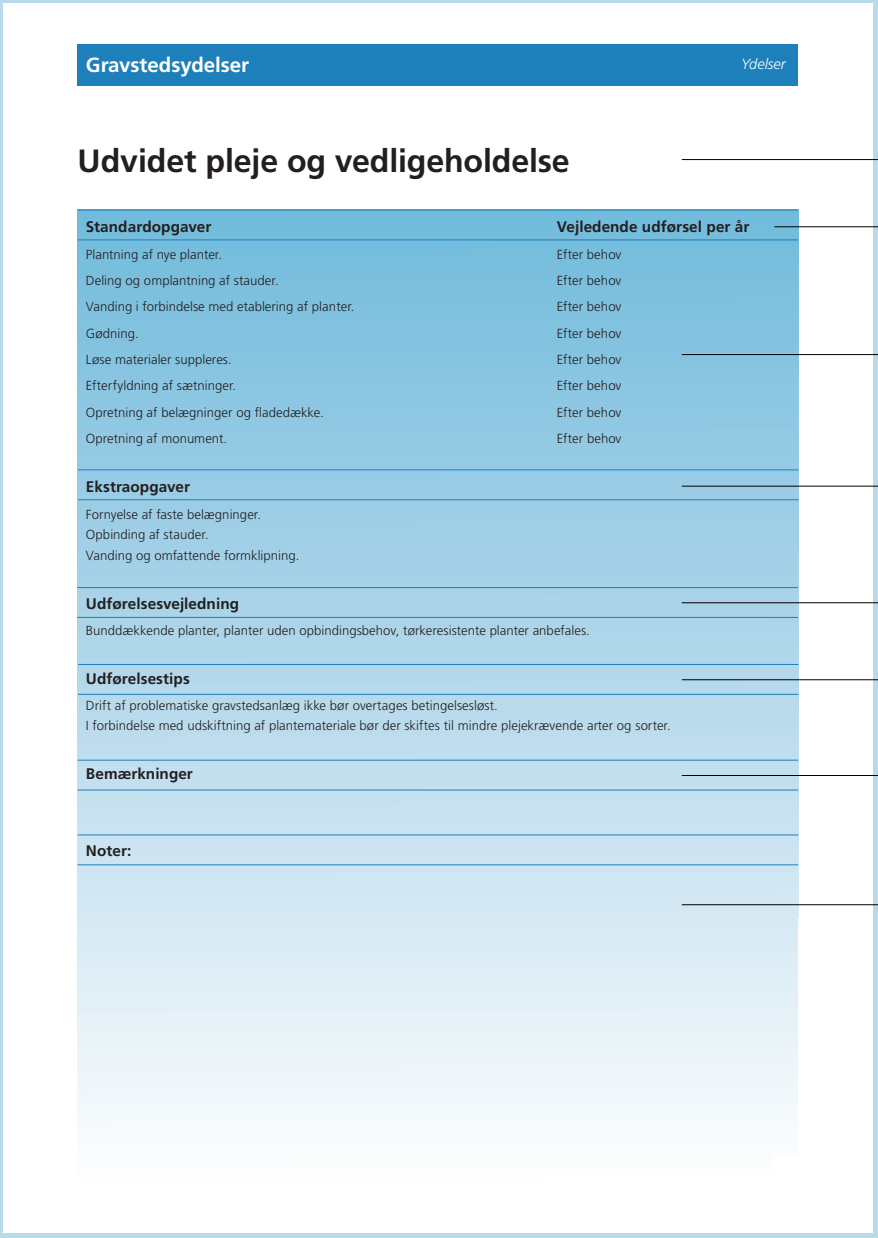

Gravstedsydelser *Ydelser*

Udvidet pleje og vedligeholdelse

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Plantning af nye planter.	Efter behov
Deling og omplantning af stauder.	Efter behov
Vanding i forbindelse med etablering af planter.	Efter behov
Gødning.	Efter behov
Løse materialer suppleres.	Efter behov
Efterfyldning af sætninger.	Efter behov
Opretning af belægninger og fladedække.	Efter behov
Opretning af monument.	Efter behov

Ekstraopgaver

Fornyelse af faste belægninger.
Opbinding af stauder.
Vanding og omfattende formklipning.

Udførelsesvejledning

Bunddækkende planter, planter uden opbindingsbehov, tørkeresistente planter anbefales.

Udførelsestips

Drift af problematiske gravstedsanlæg ikke bør overtages betingelsesløst.
I forbindelse med udskiftning af plantemateriale bør der skiftes til mindre plejekrævende arter og sorter.

Bemærkninger

Noter:

Overskrift
Den generelle opgaves navn.

Opgaver i standardvedligeholdelsen
Beskriver de delopgaver, som normalt skal udføres i forbindelse med opgaven.

Antal udførelser
Det antal gange, en delopgave normalt udføres.

Ekstraopgaver
Delopgaver som normalt ikke hører med til opgaven.

Udførselsvejledning
Gode råd om udførelsen af vejledningen.

Udførelsestips
Gode råd om, hvordan udførelsen af opgaven lettes.

Bemærkninger
Hvis der er andre relevante forhold for elementet, er de anført her.

Noter
Mulighed for at indføre egne noter for elementet.

Kistebegravelse

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Klargøring af gravsted.	1 gang
Gravning af kistegrav inkl. opsætning af afstivning	1 gang
Assistance ved nedsætning af kiste.	1 gang
Tilkastning af kistegrav.	1 gang
Reetablering af fælleselementer og elementer på nabogravsteder.	Efter behov
Opretning og efterfyldning til terrænniveau.	Efter aftale
Evt. opbevaring af gravminde mv.	Efter aftale

Ekstraopgaver	
Nedsænkning af kiste	Efter aftale
Pyntning af åben grav	Efter aftale
Foreløbig pyntning af gravsted	Efter aftale

Bemærkninger

Opgaver i forbindelse med kistebegravelser udføres i tæt kontakt med de pårørende og i en tidsbegrænset periode

Noter:

Urnenedsættelse

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Klargøring af gravsted eller gravplads i anlæg.	1 gang
Gravning af urnegrav.	1 gang
Nedsætning af urne.	1 gang
Tilkastning af urnegrav.	1 gang
Reetablering af fælleselementer.	Efter behov
Opretning og efterfyldning til terrænniveau.	1 gang

Ekstraopgaver	
Pyntning i forbindelse med urnenedsætning	Efter aftale

Bemærkninger

Opgaver i forbindelse med urnenedsættelse udføres i tæt kontakt med de pårørende og i en tidsbegrænset periode

Noter:

Udlægning af blomster efter højtidelighed

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Udlægning af blomster og kranse.	Efter behov
Fjernelse af blomster og kranse.	Efter behov

Bemærkninger

Bortskaffelse af kranse følger kirkegårdens normale praksis for affaldssortering.

Noter:

Anlæg af individuelt gravsted

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Gravstedet anlægges med den ønskede komposition af de valgte elementer.	1 gang

Ekstraopgaver

Udførelsesvejledning

Arbejdet udføres i overensstemmelse med normer for anlægsgartnerarbejde. Der udføres etableringspleje for relevante elementer.

Bemærkninger

Arbejdet udføres i kontakt med de pårørende og i en tidsbegrænset periode.

Noter:

Andre opgaver på individuelt gravsted

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
De aftalte opgaver udføres, så de passer til formålet.	Efter aftale

Ekstraopgaver

Opretning af gravsted og monument foretages for de brugsberettigedes regning.

Udførelsesvejledning

Opgaver, der udføres for de brugsberettigedes regning, skal aftales.

Udførelsestips

Alle gravstedsydelser udføres i tæt kontakt med de pårørende.

Bemærkninger

Opgaver udføres efter aftale, og således at kirkegårsvedtægten overholdes og plejeplanen følges.

Noter:

Pleje og vedligeholdelse

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Lugning.	12-16 gange
Fritrumsbeskæring.	1-2 gange
Beskæring af hensyn til planternes udvikling.	Efter behov
Fjernelse af forvoksede, døende eller udgåede planter.	Efter behov
Formning af formede elementer.	Højst en gang om året
Indsamling af visne buketter mv.	45-52 gange
Rivning af fladedække.	Efter behov
Fejning af belægning.	Efter behov
Løvopsamling.	Efter niveau
Rensning af monument.	Efter behov

Ekstraopgaver

Forefaldende opgaver.

Udførelsesvejledning

Udførelsestips

Undgå formklipning.

Bemærkninger

Pleje og vedligeholdelse af vanskelige gravstedsanlæg bør ikke overtages betingelsesløst.

Noter:

Udvidet pleje og vedligeholdelse

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Plantning af nye planter.	Efter behov
Deling og omplantning af stauder.	Efter behov
Vanding i forbindelse med etablering af planter.	Efter behov
Gødning.	Efter behov
Løse materialer suppleres.	Efter behov
Efterfyldning af sætninger.	Efter behov
Opretning af belægninger og fladedække.	Efter behov
Opretning af monument.	Efter behov

Ekstraopgaver

Fornyelse af faste belægninger.
Opbinding af stauder.
Vanding og omfattende formklipning.

Udførelsesvejledning

Bunddækkende planter, planter uden opbindingsbehov, tørkeresistente planter anbefales.

Udførelsestips

Drift af problematiske gravstedsanlæg bør ikke overtages betingelsesløst.
I forbindelse med udskiftning af plantemateriale bør der skiftes til mindre plejekrævende arter og sorter.

Bemærkninger

Noter:

Årstidens blomster

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Kontrol af plantekvalitet.	Efter behov
Klargøring af plantebed.	1 gang, efter behov
Plantning af planter.	1 gang
Vanding i forbindelse med plantning.	Efter behov
Afpudsning.	Efter behov
Fjernelse af planter efter sæson.	1 gang

Ekstraopgaver

Opbinding.
Overlevelsesvanding.
Vanding af hensyn til blomstring.
Omfattende afpudsning.

Udførelsesvejledning

Udførelsestips

Bemærkninger

Valg af tørkeresistente og bredt voksende lave arter og sorter bør foretrækkes, ligesom selvrensende sorter uden behov for afpudsning.

Noter:

Grandækning

Standardopgaver	Vejledende udførsel per år
Kontrol af grankvalitet.	1 gang
Klargøring af gravsted.	1 gang
Udlægning af gran i aftalt omfang og mønster.	1 gang
Rydning af gravsted for pyntegrønt.	1 gang

Ekstraopgaver

Udførelsesvejledning

Der anvendes friskskårne grene.
Grenene skal have en passende længde.
Grenene skal være afklippede.
Grenene skal lægges retningsbestemt så afklipningsstedet ikke ses.
Laget skal være så tykt at underlaget ikke ses.
Udføres i øvrigt efter anvisningerne.

Udførelsestips

Bemærkninger

Noter:

Begrebsdefinitioner

I forbindelse med arbejdet med kvalitetsbeskrivelser og håndbog viste det sig nødvendigt at definere en fagterminologi til støtte for en fællesforståelse i forhold til driftsopgaverne på kirkegårdene. Nedenstående liste over faglige begreber blev udviklet i denne sammenhæng. Begreberne er opdelt i otte temaer i forhold til driftsstyringen.

A: Begreber knyttet til arealanvendelsen – arealkategorier

Kirkegårdsarealer	De arealer som udgør selve kirkegården og som i henhold til lovgivningen er afgrænset af stendige, mur, hæk eller hegn.
Kirkegårdskort	Kort som viser indretningen af kirkegården med gravsteder, bygninger, beplantning mv.
Område	En del af kirkegårdsarealet med sin egen karakter, der kan beskrives udtryksmæssigt, funktionsmæssigt eller rumligt, og hvor der kan formuleres særlige mål for pleje og udvikling.
Arealkategori	Kirkegårdsarealet kan opdeles i fire arealkategorier: gravareal, parkareal, bebygget areal og øvrigt areal.
Gravareal	Gravareal er areal med gravnumre i henhold til nummerplanen. Gravarealet er udlagt med kiste- og urnepladser, der skelnes mellem individuelle-, kollektive- og anonyme gravarealer.
Parkareal	Parkareal er græsplæner, busketter, træer, bede, stier, pladser mv., som udgør rammen om gravarealet og er alment tilgængelige.
Bebygget areal	Bebygget areal er arealer, hvor kirke, kapel, krematorium, kontor, toilet, mandskabsfaciliteter og andre bygninger er placeret.
Øvrigt areal	Øvrige arealer er parkeringsarealer, materialepladser, plantedepoter mv.

B: Begreber knyttet til beskrivelsen af kirkegårdens tilstand og kvalitet

Arealtype	Kirkegårdsarealet kan opdeles i en række arealtyper. Til hver arealtype knytter der sig grønne eller grå elementer, som kan vælges i plejeplanen.
Elementer	Ved et element forstås en enhed, hvor tilstandskrav og plejemål kan beskrives entydigt.
Grønne elementer	Grønne elementer er elementer, hvor forståelse for planters vækstkrav og udvikling er vigtigt. Driftsopgaven på grønne elementer betegnes som gartnerisk pleje.
Grå elementer	Grå elementer er elementer, hvor formålet med driftsindsatsen er at fastholde en tilstand i forhold til funktionen. Driftsopgaverne betegnes derfor som vedligeholdelse.

Sammensatte elementer Sammensatte elementer består af flere grønne eller grå elementer, der tilsammen udgør en enhed.

Generelle opgaver Generelle opgaver er opgaver, der udføres på kirkegårdens gravarealer og parkarealer. De generelle opgaver har betydning for oplevelsen af kirkegårdens driftsstandard.

Ydelser Ydelser er opgaver eller anden service, som udføres eller stilles til rådighed for de brugsberettigede mod betaling.

C: Begreber som knytter sig til gravarealernes indretning og anvendelse

Nummerplan Plan der viser kirkegårdens indretning med gravpladser og numre.

Gravplads Gravpladsen er den plads, hvor en kiste kan begraves, eller urner kan nedsættes. Gravpladserne fremgår af nummerplanen, men er ikke altid markeret særskilt på kirkegården.

Gravpladsnummer Entydigt nummer som betegner den enkelte gravplads med henvisning til nummerplan og gravstedskartotek. Gravpladsnummeret kan være markeret på gravpladsen med et lille skilt.

Gravsted Det areal (en eller flere gravpladser) der erhverves brugsret til ved tegning af gravstedsbrevet. De brugsberettigede har ansvaret for etablering og drift af individuelle elementer, medens fælles elementer i tilknytning til gravstedet stilles til rådighed.

Gravanlæg Gravanlægget er det samlede anlæg af grønne og grå elementer, som omfatter en eller flere gravpladser. Der kan, som ved gravarealet, skelnes mellem gravanlæg med individuelle gravsteder samt kollektive og anonyme gravanlæg.

Fælles elementer Fælleselementer er elementer i gravanlæg, hvor kirkegården har ansvaret for anlæg og drift. Fælles elementer er grønne eller grå elementer.

Individuelle elementer Individuelle elementer er elementer i gravanlæg, hvor ansvaret for anlæg og drift i udgangspunktet er de brugsberettigedes. De individuelle elementer kan være enkelte elementer, som et gravminde eller et bed til årstidens blomster, eller det kan være et individuelt gravsted, der består af flere elementer. Kirkegården kan mod betaling helt eller delvis overtage de brugsberettigedes ansvar. Kirkegårdens arbejde beskrives i så fald som ydelser.

Individuelt gravsted Et individuelt gravsted er et sammensat element, som indgår som en del af et gravanlæg. Gravstedet indrettes efter de brugsberettigedes ønsker, men inden for kirkegårdsvedtægtens rammer. Individuelle gravsteder uden gravstedsaftale er kirkegårdens ansvar og beskrives som ledige gravsteder eller gravsteder med registrerede bevaringsværdige gravminder.

Gravanlæg med individuelle gravsteder	Gravanlæg hvor de enkelte gravsteder er individuelle gravsteder.
Kollektivt gravanlæg	Gravanlæg hvor det enkelte gravsted ikke er adskilt fra andre gravsteder med hæk eller kant, men er markeret med et gravminde og evt. en mindre individuel beplantning.
Anonymt gravanlæg	Gravanlæg hvor det enkelte gravsted ikke er markeret.
Gravminde	Betegnelse for en gravsten eller anden udsmykning, som er sat på et gravsted for at mindes den eller de afdøde.
Fællesmonument	Monument placeret på anonyme eller kollektive gravanlæg, som fælles markering og mindested for anlæggets gravsteder.
Blomsterplads	Sted, hvor blomster fra begravelseshøjtideligheden placeres eller sted i kollektive eller anonyme gravanlæg til placering af blomster.

D: Begreber som vedrører de brugsberettigede og kontakten til disse

Kirkegårdsvedtægt	Det dokument hvori menighedsrådet fastsætter regler for kirkegården benyttelse, herunder de bestemmelser der er knyttet til brugsretten, og som vedrører rammerne for indretning og udsmykning af gravsteder.
Servitut	Bestemmelse som begrænser anvendelse, indretning eller udsmykningen af et gravsted.
Grav	Den fysiske gravede grav hvori kisten begraves eller urnen nedsættes.
Gravstedsbrev	Det dokument hvori overdragelsen af brugsretten til et gravsted med en eller flere gravpladser bekræftes. Gravstedsbrevet udstedes af kirkegården og vil ofte være bilagt et eksemplar af kirkegårdsvedtægten.
Brugsberettigede	De brugsberettigede er de personer, som jf. cirkulære om brugsret til gravsteder (cir. nr. 168 af 5/8 1977), har ret til at deltage i beslutninger vedrørende gravstedets brug, og som har ansvar for de individuelle elementers pleje og vedligeholdelse. Alle de brugsberettigede til et gravsted fremgår ikke nødvendigvis af gravstedsbrevet.
Brugsret	Brugsretten omfatter retten til at anvende gravstedet i den aktuelle brugsperiode. Brugsretten kan fornyes efter brugsperiodens ophør, og den kan reserveres på forhånd.
Ydelse	En ydelse er en opgave, som kirkegården udfører for de brugsberettigede. Ydelserne kan være obligatoriske eller valgfrie.

Gravstedsaftale	Aftale mellem de brugsberettigede og kirkegård om levering af valgfrie ydelser. Hvis gravstedsaftalen gælder mere end et år, er der tale om en legataftale.
Legataftale	Gravstedsaftale om levering af en valgfri ydelse over et længere åremål.
Takster	Takster er priser for ydelser. Takster fastsættes for kirkegårdens almindelige ydelser efter deres kostpris. Andre ydelser som f.eks. anlæg af gravsteder kan udføres af kirkegårdens personale efter regning.
Ydelser efter regning	Ydelser hvor der ikke er fastsat en takst, men hvor forbruget af tid og materialer er bestemmende for prisen.
Timekostpris	Den timepris der anvendes i forbindelse med aftale om ekstra ydelser efter regning.
Obligatoriske ydelser eller erhvervelsesydelser	Ydelser som er obligatoriske ved erhvervelse af brugsret til en eller flere gravpladser. Herunder brugsretten til gravpladsen samt de fælles elementer, som stilles til rådighed i det pågældende gravanlæg.
Gravstedsydelser	Valgfrie ydelser som knytter sig til de individuelle elementers og gravsteders anlæg og drift.
Pyntningsydelser	Valgfrie ydelser som knytter sig til pyntning af individuelle elementer og gravsteder.

E: Begreber til beskrivelse af kvalitet og tilstand samt udførelse og drift

Plejeudtryk	Den karakter som tilstræbes for et element eller et delområde. Plejeudtrykket har ofte en nær sammenhæng med den arbejdsindsat, der er nødvendig for at opnå den ønskede tilstand.
Haveudtryk	Haveudtryk er et præcist, kultiveret udtryk.
Parkudtryk	Parkudtryk er et robust, kontrolleret udtryk.
Naturudtryk	Naturudtryk er et selvgroet udtryk.
Tilstandskrav	Tilstandskrav er de krav, der stilles til et elements tilstand. Tilstandskravene kan rette sig mod elementets fysiske fremtræden, eller de kan være funktionskrav, som retter sig mod den brug som elementet skal understøtte.
Udførelseskrav	Udførelseskrav er krav til udførelsen af pleje, vedligeholdelse, opgaver eller ydelser, f.eks. at græsset skal slås 20 gange i løbet af vækstsæsonen med en cylinderklipper.

Pleje	De arbejdsgange som er nødvendige, for at et grønt element har den ønskede udvikling. Pleje kræver forståelse for planters vækstkrav og udvikling.
Vedligeholdelse	De arbejdsgange som er nødvendige for at sikre funktionen og modvirke forfald af et gråt element.
Fjernelse af affald	Ved fjernelse af affald mv. forstås de arbejdsgange, som er nødvendige for at holde kirkegården fri for affald mv.
Standardpleje/ -vedligehold/-opgaver	Opgaver som normalt udføres rutinemæssigt på det velfungerende element.
Ekstrapleje/ -vedligehold/-opgaver	Opgaver som normalt ikke skal udføres for at opnå den ønskede tilstand, eller som skal udføres sjældent ved behov.
Etableringspleje	Opgaver som normalt skal udføres i forbindelse med grønne elementers etablering.

F: Begreber der definerer gartneriske arbejdsprocesser og materialer

Klipning – græs	Klipning af græs foretages på plæner med cylinder- eller rotorklippere. Materialet findeles ofte i processen.
Slåning	Slåning foretages på græselementer med langt græs. Slåningen kan efterlade græsset helt eller findele det. Visse typer maskiner til slåning kaldes klippere, f.eks. finger- og slagleklippere.
Stikning – græs	Stikning eller kantskæring udføres på græs for at forhindre græsfladen i at gro ind i andre elementer og for at holde en præcis kant. Stikning kan udføres med spade eller med særlige redskaber.
Vertikalskæring	Udføres med særligt maskineri med lodrette, roterende knive, hvorved dødt materiale fjernes. Vertikalskæringen åbner for lys og luft og forbedrer derved græssets vækstbetingelser.
Topdressing	Spredning af sand, eventuelt blandet med muld, over en græsplæne for at forbedre jordstrukturen og dermed græssets vækstbetingelser.
Beskæring	Ved beskæring forstås beskæring af vedplanter, hvor der tages individuelt stilling til afklipningsstedet for den enkelte gren eller kvist.
Fornyelses- og opretningsbeskæring	Beskæring af vedplanter med det formål at fremme fornyelse af udlevet grenvækst eller rette op på uhensigtsmæssig udvikling.
Klipning – vedplanter	Ved klipning forstås formning af vedplanter, hvor der ikke tages individuelt stilling til afklipningsstedet for den enkelte gren eller kvist.

Afpudsning

Ved afpudsning forstås løbende mindre fjernelse af visne blomster, blade eller kviste, enten for at fremme blomstring mv. eller for at trimme elementets udseende.

Fritrumsprofil

Fritrumsprofilen er den højde over og bredde, som friholdes for beplantning mv. for at sikre en sikker og behagelig afvikling af færdsel eller forholdet til anden vegetation.

Rodukrudt

Rodukrudt betegner uønskede plantearter som spreder sig kraftigt ved rodskud.

Plantekvalitet

Kvaliteten af planter som leveres til nyplantninger. Kontrol omfatter rette størrelse og sort, livskraftighed, tegn på udtørring eller andre skader mv.

Forsegling af belægninger

På belægninger kan det være nødvendigt at forsegle revner og huller hvor vand ellers vil kunne ledes ned til bærelaget. Metoden afhænger af belægningsmaterialet.

Fugemateriale

Oftest sand eller grus til fyldning af fuger i en belægning. Fugematerialet skal låse sten eller fliser i forhold til hinanden, give belægningen styrke og forhindre vand i at trænge ned i bærelaget.

Overslæbning

Overslæbning foretages med slæbeplanke eller lignende på løse belægninger for at rette mindre ujævnheder op og bekæmpe ukrudt. Overslæbning bruges, hvor rivning ikke er hensigsmæssigt.

Toplag

Det øverste lag i en løs belægning, som regel et tyndt lag af grus, som dækker over belægningens bærende lag.

Løvsugning

Opsamling af løv med sugeaggregat.

Grus og sand

Betegnelserne sand, grus, sten og skærver bruges forskelligt i forskellige egne af landet. I kvalitetsbeskrivelser og praktisk håndbog følges den almindelige brug i anlægsbranchen, hvor grus ofte betegner materialer, som hovedsagelig består af partikler med en kornstørrelse mellem 0,06 og 60 mm, og hvor sand ofte bruges om de fineste grusmaterialer med en kornstørrelse op til 2 mm.

Perlesten

Betegner i forbindelse med kirkegårde grus af afrundede materialer i ensartet størrelse og med en vis størrelse.

Skærver

Betegner i forbindelse med kirkegårde og gravsteder knuste materialer i ensartet størrelse over 2 mm.

Jævnhed

En overflades jævnhed betegner, hvor lige den er, og måles som regel med en retskede på tre meter.

Smig	At en hæk eller en terrænmur har smig, betyder at siderne ikke er lodrette, men hælder let indad fra bund til top.
Opspring	Højdeforskel mellem overfladen af to belægningssten eller - fliser som støder op til hinanden.

G: Andre begreber

Reliktplante	På kirkegårdene er reliktplanter oftest gamle kulturplanter, som har overlevet på ekstensivt drevne dele af kirkegården f.eks. kirkegårdsdiger.
Patinere	Alle døde materialer henfalder. Patinering betegner ønskede resultater af henfaldsprocesser.

H: Begreber i forbindelse med planlægning af drift og udvikling

Målsætning	Konkrete mål for kirkegårdens udvikling og drift.
Plejemål	Mål for plejeindsatsen på kortere og længere sigt.
Udviklingsmål	Mål for udvikling, forandring, tilpasning eller fornyelse af kirkegården som helhed eller for udvalgte delområder.
Plejeplan	Plan – kort, beskrivelse og tekstark – der redegør for det ønskede udtryk formuleret som mål og tilstandskrav for kirkegårdens drift.
Bevaringsplan	Langsigtet plan som beskriver mål og strategi for kirkegården med særligt fokus på bevaring.
Udviklingsplan	Langsigtet plan som beskriver mål og strategi for kirkegården med særligt fokus på udvikling og fornyelse.
Etableringsfase	Den første periode i et grønt elements levetid, hvor en særlig pleje er påkrævet, for at elementet kan etablere og udvikle sig mod den tilstand og det udtryk som er ønsket. Længden af etableringsfasen er afhængig af plantevalg, plantematerialets kvalitet og af de lokale vækstbetingelser.
Funktionsfase	Den anden periode i et grønt elements levetid. Her er standardplejen som regel tilstrækkelig for at opnå og fastholde den ønskede tilstand.
Forfaldsfase	Den tredje fase i et grønt elements levetid er den, hvor elementet er ved at være udlevet eller har været udsat for manglende pleje. Selv med tillægspleje kan det være svært at opnå den ønskede tilstand, og der kan være behov for opretning, udvikling eller nyetablering af elementet.

Opretning	Opretning er nødvendigt ved elementer, hvor det ikke længere er muligt at opnå den ønskede tilstand med standardpleje eller udvidet pleje. Målet med en opretning er at bringe elementet tilbage til den ønskede tilstand.
Udvikling	Udvikling bruges i forbindelse med pleje, hvor der ønskes en udvikling af elementet hen mod en anden tilstand end den nuværende beskrevne. Målet med en udvikling er at ændre på elementets tilstand gennem en udviklingsproces.
Nyetablering	Ved nyetablering forstås en rydning af et eller flere gamle elementer og en efterfølgende etablering af et eller flere nye elementer.
Omlægning og regulering	Anlægs- eller udviklingsarbejder hvorunder kirkegårdens indretning eller struktur ændres.

Litteratur

Birkerød Kommune (2008):
Særlig arbejdsbeskrivelse for kommunens kirkegårde. Tilgængelig elektronisk på www.udbudsportalen.dk.

Kirkeministeriet:
Cirkulære nr. 78 af 9. april 1965 om vedligeholdelse og opsætning af stengærder.

Guldager, Susanne (2006):
Plejehåndbog for Ringsted-Sorø Provstis kirkegårde.

Guldager, Susanne, Elkjær, Jørgen Ravn & Kjøller, Christian Philip (2008):
Driftsstyring på kirkegårde – nøgletal til belysning af kirkegårdenes forvaltning. Arbejdsrapport Skov & Landskab nr. 45-2008.

Guldager, Susanne, Kristoffersen, Palle & Kjøller, Christian Philip (2009):
Praktisk håndbog i kirkegårdsdrift. Kirkeministeriet, Foreningen af Danske Kirekgårdsledere og Skov & Landskab, Københavns Universitet.

Holgersen, Søren & Dam, Torben (2002):
Befæstelser, Grønt Miljø 2002.

Hvass, Niels & Kristoffersen, Palle (2000):
Beskæring af træer, Dansk træplejeforening 2000.

Juul, Jens Ole; Bjerregaard, Søren & Dam, Torben (1998):
Kvalitetsbeskrivelser for drift af grønne områder, Forskningscenteret for Skov & Landskab, Hørsholm 1998.

Jørgensen , Kim Tang (2002):
Pleje af grønne områder, Danske anlægsgartnere (DAG), forlaget Grønt Miljø 2002.

Jørgensen, Kim Tang, Stausholm, Anne Fischer & Holgersen, Søren (2006):
Normer og vejledning for anlægsgartnerarbejde, Danske Anlægsgartnere (DAG).

Kirkeministeriet (1977) :
Cirkulære om brugsret til gravsteder, nr. 168, 5.8. 1977.

Kirkeministeriet (1987):
Vejledning om registrering af gravminder.

Kirkeministeriet og Center for Skov, Landskab og Planlægning (2000):
Ukrudtsbekæmpelse på kirkegårde. Tilgængelig elektronisk på www.km.dk.

Kirkeministeriet:
De vigtigste arbejdsmiljøopgaver i kirker og på kirkegårde. Tilgængelig elektronisk på www.folkekirkenspersonale.dk/arbejdsmiljoe.

Kirkeministeriet:
Kirkeministeriets tilgængelighedskrav. Tilgængelig elektronisk på www.tilgaengelighed.km.dk.

Kristoffersen, Palle (2004):
Byens træer: Beskæringsvejledning, Københavns Kommune, Vej og Park 2004.

Odense Kommune (2003):
Kvalitetshåndbog: Kvalitetsbeskrivelse for drift af grønne områder. Park-og Vejafdelingen, Parksektionen, Odense kommune 2003. Den seneste version er tilgængelig elektronisk på: www.odense.dk > bymiljø > parker og natur > drift og vedligehold.

Thuesen, Katrine (2003):
Stauder på kirkegårde. Arbejdsrapport nr. 42, Skov & Landskab (FSL), Hørsholm, 2003. Tilgængelig elektronisk på www.sl.life.ku.dk og www km.dk.

Tidligere udkomne rapporter i Park- og Landskabsserien:

Nr. 14 • 1997 Trærødder i afløbsledninger

Nr. 15 • 1997 Driftsfællesskaber ved forvaltning af naturområder

Nr. 16 • 1997 Status for 21 jyske læhegn

Nr. 17 • 1998 Større trafikanlæg som barrierer for rekreativ brug af landskabet

Nr. 18 • 1998 Kompost til have- og parkbrug

Nr. 19 • 1998 Kompost til topdressing og gødskning af boldbaner

Nr. 20 • 1998 Plantningsforsøg med træer og buske i Hedeland

Nr. 21 • 1998 Amternes naturpleje

Nr. 22 • 1998 Grøn struktur i byøkologisk perspektiv

Nr. 23 • 1999 Ukrudtbekæmpelse på kirkegårde

Nr. 24 • 1999 Registrering af bytræer

Nr. 25 • 1998 Landbrug og landskabsæstetik

Nr. 26 • 1999 Økologiske muligheder i byens grønne sturktur

Nr. 27 • 2000 Landbrugeren som forvalter af vedvarende græsarealer

Nr. 28 • 2001 Forbruget af træer og buske i Danmark

Nr. 29 • 2001 Pesticidfri ukrudtsbekæmpelse på naturstensbelægninger

Nr. 30 • 2001 Egeprovenienser til landskabsbrug

Nr. 31 • 2001 Rekreativ brug af byens grønne områder

Nr. 32 • 2001 Anden generation løvtrælæhegn

Nr. 33 • 2001 Indikatorer for kulturmiljø og landskab under forandring

Nr. 34 • 2001 Græsning på ekstensivt drevne naturarealer
– Effekter på stofkredsløb og naturindhold

Nr. 35 • 2002 Design og plantevalg i bredere løvtræslæhegn

Nr. 36 • 2003 Generelle indikatorer for kulturmiljøers og enkeltmonumenters tilstand

Nr. 37 • 2004 Udvikling af bynaturindeks (BNI)
– Naturvurdering i Københavns Kommune

Nr. 38 • 2005 Fremtidsscenarier for kulturlandskabts udvikling

Nr. 39 • 2006 Byens landskaber i børneperspektiv

Nr. 40 • 2008 Natur og sundhed

Nr. 41 • 2010 Kvalitetsbeskrivelser for kirkegårde

SKOV & LANDSKAB

PARK- OG LANDSKABSSERIEN 42 / 2010

Skov & Landskab
Københavns Universitet
Rolighedsvej 23
1958 Frederiksberg C
Tlf. 3533 1500
sl@life.ku.dk
www.sl.life.ku.dk

Nationalt center for
forskning, uddannelse og
rådgivning i skov
og skovprodukter,
landskabsarkitektur og
landskabsforvaltning,
byplanlægning og bydesign